Țara Șipeniților

Cernăuți

Anul II, No 1—2 Ianuarie — Aprilie 1937

ŢARA ŞIPENIŢULUI

Redactori: *Pompei Atanasiu*
Cicerone Mucenic
Constantin Jacob

SUMARUL:

† *I. I. Moţa* . . . . . Binefacerea Invierii
George Anton . . . . . Rugăciune pentru ziua luminată
Traian Brăileanu . . . In căutarea sufletului
Cicerone Mucenic . . . Pământ şi cer
C. Narly . . . . . Despre valorare
Pompei Atanasiu . . . Cavalerii Crucii
Erast Hostiuc . . . . Sate şi biserici din Bucovina de peste Prut
Vasile I. Posteucă . . Ion Creangă în rumânism
C. Loghin . . . . . N. Iorga şi Bucovina
Barbu Slușanschi . . . Lume veche şi lume nouă
Dragoş Vitencu . . . . Abdicarea dela Românism a Episcopului Rusu
Stere Mihalexe . . . . Mihail Sadoveanu
Cicerone Mucenic . . . Hună Bersch
Laur. Tom. . . . . . Traduceri în limba germană
Ion Pillat . . . . . Poeme într'un vers
Ion Agârbiceanu . . . Graniţele
Mircea Streinul . . . Corbul de aur
Vasile I. Posteucă . . Tristeţi
Pavel Nedelcu . . . . Fântână părăsită
George Drumur . . . . Tristeţi
Pompei Atanasiu . . . Românii de după răsboiu
Ovid Topa . . . . . Românismul din Nordul Bucovinei

Cronici. Cărţi, reviste, ziare. Insemnări.

Cu o gravură în linoleum de Rudolf Rybiczka.

Redacţia şi Administraţia: Cernăuţi, Str. C. Negruţi 1 D.

ANUL II — No. 1–2

IANUARIE–APRILIE 1937

ŢARA ŞIPENIŢULUI

REVISTĂ DE CULTURĂ ŞI LUPTĂ NAŢIONALĂ

BINEFACEREA INVIERII*...

... Nimic n'ar mai fi rămas din lupta Mântuitorului pentru Bine şi Adevăr, dacă ar fi fost lăsate de Părintele ceresc să se întâmple cele sortite de legile pământului. Iisus mort, plecat pentru totdeauna dintre oameni, discipolii fugiţi şi urmăriţi de teamă şi chiar de îndoială, Biserica încă neîntemeiată, Caiafa triumfător cu toţi ai lui, toate acestea ar fi făcut să dispară repede amintirea efortului de mântuire a blândului Nazarinean. Căci aşa cereau, fără putinţă de înduplecare, legile pământeşti ale morţii, ale minciunii şi slăbiciunii omeneşti.

Iar stăpânirea celor cari „dela tatăl lor Diavolul sunt" ar fi continuat să întunece lumea, dispreţul condamnărilor şi ameninţărilor lui Iisus.

Atunci Bunul Părinte interveni. Şi Binele, Adevărul, triumfară chiar împotriva legilor naturii omeneşti.

Legea morţii fu răsturnată şi în locul ei sfânta Inviere veni să dărâme din temelii puterea care triumfase cu trei zile mai înainte. In locul biruitoarei cetăţi diavoleşti a fariseilor, omenirea primi, spre adăpost mântuitor în cursul veacurilor, Biserica, creştinismul. Slăbiciunea, laşitatea, micimea omenească, fură ele însile desmoştenite din sânul omenesc al aleşilor, iar în locul lor coborî harul Duhului Sfânt cu divine puteri invicibile am avut astfel, după Iisus, nesfârşitul şir al Apostolilor, al sfinţilor părinţi ai Bisericii, al celorlalţi sfinţi şi martiri, cari răspândiră şi întăriră Biserica.

De aceea azi, când puterea întunericului îşi întinde iarăşi tot mai mult pâcla întunecoasă asupra pământului, stingând tot mai mult credinţa şi viaţa echilibrată, înstăpânind tot mai mult duhul diavolesc asupra vieţii noastre, — noi, cei ce ne sbatem cu încăpăţinare în luptă cu răul care ne copleşeşte tot mai mult, ne oprim o clipă în această zi de sărbătoare, spre a primi binefacerea cea mai caldă, împărtăşania sufletului de luptător."...

I. I. MOŢA

*) I. I. Moţa, Cranii de lemn, pg. 173—174.

Rugăciune pentru ziua luminată

Doamne, mulţămim de'nvrednicire
că citii'n a stelelor psaltire
în prigoniri şi chinuri an mănos
pentru slava Domnului Hristos.

Dă-mi puterea ca'n vânturi să stau drept,
In stânca credinţei din piept
să fărm al urii uragan.
Să umilesc pe cel viclean.

Cu crucea chipului meu rumân.
Ca mirosna proaspătă de fân,
primită-mi fie taina rugăciunii
ca şi duioasele tălăngi ale păşunii.

De-o fi să ne'nverzească iar moşia
secată de vrăjmaşi, iar glia
Duhului Tău sfânt să'nvie
prin jertfă şi prin bătălie,

mă'nvrednicește să'ngenunchez din plin
la crucea Ta ca Moţa şi Marin.

GEORGE ANTON

In căutarea sufletului

I.

Ştiinţa morţii nu duce, cum crede Bergson, la ficţiunea sufletului, ci la negarea identităţii Eului cu trupul şi căutarea adevăratului Eu. Cum însă în această căutare subiectul nu se poate face obiectul său propriu, cercetarea trebue să se îndrepte înspre obiectele cari cuprind indicii despre ce ar putea fi Eul, dacă nu este trup.

Filosofia tradiţională a simplificat problema mergând pe linia gândirii naive: dacă nu sunt trup, sunt suflet (gândire, intelect). Cele două substanţe cartesiene îşi au originea în credinţele populare. Hume rezolvă problema numai în mod negativ, Kant se întoarce la vechea poziţie, dându-i însă o interpretare pur logică şi renunţând la deslegarea ontologică a problemei. In morală el operează într'adevăr cu ficţiuni aşa cum arată Bergson.

Adevărata deslegare o găsim ridicând vălul depe gândirea naivă, nereflectată — aşa cum încearcă s'o facă filosofia indiană. Omul, după ce-şi pierde „naivitatea animală", în care nu există deosebire între trup şi suflet, e vecinic în căutarea Eului propriu — şi fiecare om şi-l găseşte în felul său. O deslegare unică şi valabilă pentru toţi oamenii nu există şi, ceea ce complică problema şi mai mult, nici nu există o deslegare definitivă pentru individ. El nu ajunge nicicând la linişte completă, la o determinare precisă a Eului propriu.

Filosofia indiană a tras consecinţele logice din negarea identităţii Eului cu trupul şi preconizează o metodă conformă cu concluziile logice. Dacă Eul nu e identic cu trupul, noi vom ajunge la cunoaşterea sa, dacă vom reuşi să despărţim de fapt Eul de trup. Oprind funcţiunile trupului (fără să-l distrugem), Eul se va libera de trup şi se va putea intui pe sine fără a fi tulburat de simţuri cari pun Eul în legătură cu lumea obiectelor. Disparând în acest fel toate obiectele, nu rămâne decât subiectul pur. E posibilă această autointuire? E greu de răspuns fără a fi practicat metodele înţelepţilor indieni. In orice caz nici filosofia raţionalistă europeană nici cea mistică n'au rezolvit problema, iar scepticismul a creiat o stare de neliniște şi nesiguranţă care primejdueşte civilizaţia europeană. Scepticismul împinge la întoarcerea la animalitate. Neîncrederea în raţiune şi secarea sufletului de inclinaţiunile mistice, îl aruncă pe omul apusean în haos sau îl face să se întoarcă la instincte cari i

se par călăuză mai sigură decât gândirea şi reflexiunea. Dar omul nu mai poate deveni animal. Instinctele sale sunt pervertite, nu mai funcţionează decât în dependenţă de raţiune. Lăsate libere, ele se întorc împotriva omului, îl târăsc în necunoscut, îl înjosesc şi-l coboară subt animalitate. O întoarcere la animalitatea adevărată ar cere schimbarea totală şi radicală a condiţiilor de traiu, renunţarea la toate născocirile raţiunii, la comfort, lux, tehnică etc. Ceea ce-i cu neputinţă. Şi dacă prin catastrofe s'ar nimici tot ce-a creat omul cu ajutorul raţiunii, el totuş n'ar deveni animal, ci ar începe să clădească din nou civilizaţia. Doar o prefacere a constituţiei sale psihofizice (pierderea graiului, scăderea inteligenţei etc.) l-ar opri pe om să iasă din animalitate. Dar atunci n'ar mai fi om . . .

Aşa dar problema trebue deslegată în sfera umanităţii şi cu puterile ce-i stau omului la dispoziţie. Şi el a deslegat-o. In mod imperfect, dar perfectibil. Fiecare după puterile sale şi după împrejurările în cari s'a născut şi trăeşte precum şi după diferite metode. Ori nu se poate cere dela cineva să dea precepte sigure altora cum vor putea ajunge la cunoaşterea Eului propriu. Nu putem scrie un tratat despre cum se desleagă această problemă, aşa cum s'ar arăta cum se rezolvă o problemă matematică sau tehnică. Fiecare din noi nu e în stare decât să descrie cum a încercat şi, poate, cum a reuşit să se cunoască pe sine.

Condiţiunea principală însă este ca această descriere, fie că se raportează la persoana proprie sau la ceilalţi oameni, să fie sinceră. Nu e vorba de confesiuni intime, de descrierea de fapte şi evenimente, ci numai de felul dacă şi cum m'am cunoscut pe mine însumi. Şi, întorcându-mă spre trecut, găsesc că toată cunoaşterea despre mine am datorit-o lungă vreme opiniunii ce o aveau sau credeam că o au ceilalţi despre mine. Laudele sau mustrările celorlalţi, ale părinţilor, fraţinilor, camarazilor de şcoală etc., îmi dădeau elementele pentru a mă cunoaşte. Neştiind singur ce sunt şi cum sunt şi neputând reflecta mai adânc asupra acestei probleme, eu căutam doar să corespund, în purtarea mea, imaginei mele create de ceilalţi. Deosebirile şi contradicţiile între diferitele păreri căutam să le împac, să le înlătur. Intre părerile celorlalţi despre mine făceam o selecţiune: pe cele bune le acceptam cu plăcere, pe cele rele le respingeam ca false. Pentru a le evita pe aceste din urmă, căutam să ascund faptele reprobate şi să a p a r celorlalţi aşa ca să mă poată lăuda. Năzuiam deci să trezesc la ceilalţi o imagine despre mine, care nu corespundea imaginei mele a d e v ă-

r a t e, adică imaginei ce şi-ar fi făcut-o dacă ar fi cunoscut toate pornirile şi faptele mele. Dacă ceilalţi se înşelau adeseori asupra mea, eu la rândul meu căutam să-i înşel arătându-mă aşa cum doreau ei să mă vadă. In felul acesta se stabili cu vremea un acord, deşi nu perfect, dar totuş destul de stabil între mine şi ceilalţi cu privire la ceea ce vroiam eu să creadă despre mine şi ceea ce credeau ei că sunt eu. In acelaş timp începui să-mi formez şi eu opinia despre ceilalţi oameni, deci să-i cunosc şi să-mi construesc o imagine despre ei. Unii dintre ei avură o influenţă mare asupra mea, trezind în mine **dorinţa de a fi ca ei,** de a mă vedea pe mine aşa cum îi vedeam pe ei. Lectura (istoria şi literatura) îmi dădu noui exemple de oameni cari mă atrăgeau spre imitare, spre modelarea imaginei mele după imaginea lor. Această dependenţă de opiniunea celorlalţi oameni, de influenţa „eroilor" istoriei sau ai operelor literare, a durat lungă vreme şi ea n'a încetat nici azi, deşi nu cu aceeaş putere ca în timpul de formare şi oscilaţie continuă a imaginei mele. Simţeam anume tot mai mult nevoia de a mă emancipa de aceste influenţe nemijlocite, de această nevoie de control neîncetat al Eului propriu văzut prin prizma atâtor păreri deosebite şi schimbătoare (mai ales când am descoperit nesinceritatea celor mai mulţi oameni şi superficialitatea judecăţii lor).

Emanciparea aceasta nu s'a înfăptuit dintr'odată, ci cu vremea şi după lungi experienţe, câteodată destul de dureroase. S'a limpezit anume pe 'ncetul o imagine i d e a l ă, în care se uniră toate amintirile din trecut şi toate aspiraţiunile pentru viitor. Mă vedeam aşa cum îmi aminteam că doreau părinţii şi învăţătorii mei să fiu şi mă mai vedeam aşa cum speram să rămân în amintirea copiilor şi a elevilor mei.

Acest drum spre cunoaşterea Eului propriu e, cred, cel normal. Dar felul cum se înfăptueşte imaginea, claritatea ei, diferă dela individ la individ. Şi dacă vrem să fim sinceri, imaginea aceasta oscilează, oricâtă străduinţă am depune, neîncetat şi sunt oameni cari nu ajung niciodată să se emancipeze de influenţa împrejurimii nemijlocite. Ei sunt neîncetat în căutarea lor proprie, negăsindu-se nicăiri şi alergând adeseori după fantome. Lăudaţi azi se cred eroi şi genii, ponegriţi mâine se simt umiliţi şi zdrobiţi. Ori nimeni nu poate scăpa cu desăvârşire de această influenţă, nimeni nu ajunge la linişte completă, la cunoaşterea proprie, aşa cum se spune că ajung înţelepţii Indiei sau misticii, sfinţii cari se învrednicesc de intuirea nemijlocită a adevărului absolut.

II.

In căutarea Eului am ajuns la punctul slab al tuturor filosofiilor. Dacă ne învoim să respingem poziţiunea materialismului care identifică Eul cu trupul precum şi doctrina scepticismului care declară că problema nu se poate deslega, nu ne rămâne decât să acceptăm deslegarea spiritualistă sau idealistă. Eul ar fi identic cu gândirea, cu spiritul deosebit de materie. Dar aci întâlnim dificultatea de a verifica prin experienţă existenţa Eului (ca suflet sau spirit) separat de trupul material. Şi, dacă am reuşi să fixăm Eul, s'ar ivi apoi problemele: dacă Eul e simplu şi indivizibil, dacă e nemuritor existând din vecie şi dăinuind neschimbat şi după distrugerea trupului.

Ultimul cuvânt al filosofiei raţionaliste apusene în această chestiune este idealismul critic al lui K a n t. Noi trebue să renunţăm, se zice aci, la verificarea experimentală a existenţei Eului. Identitatea Eului este un postulat logic. Subiectul pur este transcendental, o condiţie logică a cunoaşterii obiectului care este natura (= totalitatea obiectelor — fenomene). Noi nu putem pătrunde până la lucrul în sine, la subiect fără obiect. Ori, deşi se neagă posibilitatea c u n o a ş t e r i i lucrului sine, totuşi se postulează e x i s t e n ţ a sa, care este t r a n s c e n d e n t ă, dincolo de orice experienţă posibilă.

Nu lipsesc însă nici în Apus încercări de a stabili o legătură cu transcendentul, de a prinde nemijlocit, de a i n t u i spiritul separat de materie. Şi aci trebue să distingem două direcţii. Una care vrea să d e m o n s t r e z e tot pe cale raţională existenţa spiritului susţinând şi posibilitatea intuirii spiritului, a subiectului pur. S c h o p e n h a u e r şi B e r g s o n reprezintă această direcţie, care are în timpurile mai noui numeroşi adepţi. Iraţionalul, inconştientul, intuiţia pură opusă intelectului au devenit termeni obişnuiţi în filosofia modernă. Dar experimentarea n'a făcut mari progrese şi nici n'a dat rezultate apreciabile, cari ar fi în stare să răstoarne de pildă criticismul, scepticismul şi relativismul.

Singura cale adevărată pentru verificarea experimentală este misticismul. Ori civilizaţia europeană, dela începuturile ei, a fost potrivnică misticismului. Deşi existau şcoli şi secte mistice şi la Greci, deşi creştinismul cuprinde multe elemente mistice, totuş raţionalismul ieşi pretutindeni biruitor în civilizaţia europeană şi zădărnici constituirea unei filosofii care să se îndrepte spre verificarea experimentală a existenţei spiritului pur, a subiectului fără

obiect, a Eului despărţit de trup. Filosofia indiană, precum am amintit, a mers dela început în această direcţie, concentrându-se asupra acestei probleme şi neglijând partea raţională, studiul naturii materiale. Ea a năzuit să străbată vălul fenomenelor pentru a ajunge la intuirea transcendentului, a lucrului în sine. Metodele filosofiei indiene sunt variate, dar sunt prea puţin cunoscute şi prea puţin sistematizate, pentru ca să putem dobândi o cunoaştere clară a progreselor înfăptuite şi a rezultatelor certe dobândite până acuma.[1]) Metodele par a se apropia de metodele experimentale aplicate în laboratoarele noastre, dar depăşesc cu mult metodele psihologiei noastre experimentale care se încăpăţinează a imita şi copia experimentarea fizicienilor. Psihoanaliza ar putea fi considerată ca un început de experimentare psihologică filosofică, dacă n'ar fi aşa de naivă şi primitivă.

Dar oricât de ademenitoare ar fi perspectivele ce ni se deschid printr'o reformă a filosofiei europene prin întoarcerea ei la cercetarea experimentală a transcendentului, deci la misticism şi ştiinţele numite azi „oculte", totuş, şi aci educaţia noastră îşi arată puterea, noi ne îndoim că am putea ajunge la rezultate positive şi mai ales definitive, aşa cum ne îndoim că fizica va ajunge cândva să descopere e s e n ţ a lumii materiale, adică ceea ce nu se schimbă în fluxul continuu al transformărilor materiale.

Stăruim însă asupra necesităţii de cercetare a fenomenelor psihice, spirituale, cu scopul de a descoperi esenţa spiritului, s u b i e c t u l p u r, s u f l e t u l, separat şi independent de materie. Dacă ne-am angajat în direcţia opusă, a cercetării materiei, în ştiinţele fizice, organizând laboratoare şi dând, prin ştiinţe, o desvoltare atât de amplă şi copleşitoare tehnicei materiale, datoria noastră este să dăm atenţie şi spiritului, sufletului. Dealtminteri toată ştiinţa noastră şi toată civilizaţia noastră clădită pe ştiinţele exacte se vor prăbuşi, din cauza desechilibrului construcţiei. Tehnica noastră pur materială începe să înăbuşe sufletul, obiectul creşte mereu, pe când subiectul slăbeşte tot mai mult, devenind o simplă anexă a obiectului.

Năzuinţele noastre ar trebui deci îndreptate spre „amplificarea Eului", spre constituirea unei ştiinţe a subiectului. Dar e evident că această ştiinţă nu poate proceda cu aceleaşi metode ca ştiinţa despre obiect, ea nu poate fi o psihologie experimentală după chi-

[1]) Pentru orientare: Georg G r i m m, Die Lehre des Buddha, München 1925. — Id. Die Wissenschaft des Buddhismus, Leipzig 1923.

pul și asemănarea științelor exacte, naturale. Ea nu poate aplica aparate de măsurătoare, nu poate aplica matematicele, ea nu poate fi o știință a cantității, ci numai a calității. Ea trebue să renunțe a exprima rezultatele ei prin formule matematice. Ea nu are a face cu ceea ce e discontinuu, ci numai cu continuul pur. Ea nu va studia sufletul „altuia", ci se va concentra asupra Eului, despărțindu-l de Non-Eu. In rezolvirea acestei probleme tot dela Descartes am trebui să pornim. Dar noi trebue să părăsim calea pe care a apucat-o el și care duce direct la materialism și la o psihologie altoită pe științele fizice, și să mergem pe calea care duce la cunoașterea Eului, a substanței spirituale fără mijlocirea materiei. Psihologia, ca știință a sufletului, are în filosofia modernă un singur reprezentant autentic: Pascal. El era pe drumul cel bun și, dacă ar fi trăit mai mult, geniul său ne-ar fi dat cheia pentru constituirea unei adevărate psihologii, a unei științe a sufletului cu metode de cercetare potrivite obiectului.

Dar să stabilim dela început că știința, fie că se ocupă de materie sau de suflet, e afacerea unei elite, a unor oameni cari au răgazul și dispoziținea să se ocupe în mod exclusiv cu cercetări teoretice. Societatea europeană n'a fost prielnică constituirii unei elite care să se ocupe cu cercetarea sufletului. Lupta pentru existență, războaele continue, tendința spre lux și comfort, au dat primatul științelor materiale, calculului, prevederii, transformării naturii pentru trebuințele materiale ale omului. Doar că în artele frumoase s'a mai păstrat tendința de a da spiritualității un loc mai larg. Totuș și sfera lor a fost invadată tot mai mult de interesele materiale. Artele au fost comercializate și puse în dependență de viața economică. Operele de artă sunt prețuite după valoarea lor exprimată în bani, artiștii deveniră slujitori ai bogaților și-și prostituează spiritul pentru a putea trăi. Preoții au cedat și ei presiunii mediului social și s'au transformat de cu bună vreme în adepți ai științelor materiale, renunțând la cercetarea sufletului peste limitele impuse lor de teologia dogmatică. Aceasta, admițând adevăruri revelate cari trebuesc acceptate fără discuție și fără verificare, a părăsit aproape cu desăvârșire metodele mistice, năzuințele de a pătrunde la cunoașterea transcendentului. Religia se laiciză și raționaliză prin teologie, oprind străduințele de cercetare sistematică, științifică a sufletului. Ascetismul deveni formalist, fără rosturi mai adânci, adeseori chiar numai un simulacru pentru a acoperi neputința liberării sufletului din cătușele trupului.

III.

Știința despre suflet ar fi deci o știință esoterică, accesibilă numai celor inițiați, celor ce au și răgazul necesar să i se dedice. Cum de fapt și științele despre natură sunt esoterice: numai rezultatele practice sunt văzute, admirate și utilizate de mulțimea neștiutoare. Aplicațiunile practice ale științei psihice ar trebui să se desfășoare în domeniul educației, precum și în tot domeniul social (religios, moral, politic-economic). Arta de conducere, în toate ramurile ei, ar trebui să se întemeieze pe o tehnică sprijinită pe știința psihică, pe psihologie. Avem o astfel de psihologie? Cred că avem dreptul să ne îndoim.

Dacă deschidem tratatele și manualele de „psihologie", vom constata că ele poartă acest nume în temeiul explicației: lucus a non lucendo. Căci dela început chiar ni se spune că sufletul e necunoscut și că nu există fenomene psihice fără substrat fiziologic. Se spune ce nu sunt fenomenele psihice, dar nu se spune ce sunt. Toate cercetările pornesc dela paralelismul psiho-fizic și sfârșesc cu demonstrarea dependenței vieții psihice de corp. Aceleași probleme ce le găsim în fizică la diferitele capitole (optică, acustică etc.), le întâlnim și în psihologie, numai că în fizică fenomenele apar ca însușiri ale materiei anorganice, în psihologie ca însușiri ale materiei organizate. Subiectul e identificat cu trupul, sufletul e considerat ca denumire a totalității fenomenelor cari apar însoțind procesele fiziologice (fizico-chimice) sau ca efecte ale proceselor fiziologice. Psihologia, cu toate rezervele timide ce se fac, tinde să devie o știință materială, cantitativă, pentru a putea aplica metodele de măsurare, de stabilire de raporturi între cantități. Toată străduința psihologiei este de a exprima calitatea prin cantitate, de a traduce raporturile calitative în limbajul matematic. Moștenirea lui Descartes apasă încă greu asupra științei moderne, neglijarea „substanței spirituale" s'a accentuat tot mai mult și științele fizice (naturale) au îngustat pe zi ce merge domeniul științelor spirituale. Acestea au rămas, dacă facem abstracție de încercările neizbutite de a le îngloba în științele naturii, în starea în care le lăsase scolasticismul. Ba am putea afirma că trăim, cu privire la aceste științe, într'o nouă epocă de scolasticism. Cărțile ce se scriu nu sunt decât compilații din alte cărți, roade ale unei erudiții sterpe. Cultul autorităților este mai în floare decât oricând. Cele mai puternice argumente pentru susținerea unei teze sunt citatele din autori renumiți vechi și moderni. Aplicarea practică a acestor științe

dă rezultate uimitoare. Așa de pildă în pedagogie. Aci se cere pedagogului cunoașterea sufletului copilului. Această cunoaștere și-o dobândește din cărți, din scrierile pedagogilor recunoscuți ca autorități. Iar dacă între teoria lor și comportamentul real al copilului se ivesc contradicții, atunci nu autorul a greșit, ci copilul e de vină. Prin urmare educatorul trebue să năzuiască a-l modela pe copil după categoriile și rubricele teoriei pedagogice, iar nu să rectifice teoria după realitate. Totașa în arta politică. Societatea trebue să ție seama de ceea ce a spus Auguste Comte, Karl Marx, Ralea, Andrei și Gusti, așa că omul politic aplicând aceste teorii și întâlnind rezistența societății va căuta să o constrângă de a se supune teoriei, chiar cu riscul de a o distruge. Dacă Marx și adepții săi condamnă naționalismul, susținând că e impotriva legilor naturale ale evoluției sociale, internaționaliștii noștri practici vor fi antifasciști și adversari hotărâți a-i dreptei, pentru a nu fi considerați „dușmani ai științei sociale".

Asemănarea științelor spirituale din timpurile noastre cu științele naturale din Evul mediu este izbitoare. Dacă ele ar fi mers pe urma lui Tucidide, Platon, Aristotel, Plotin, Thomas de Aquin, Pascal, Augustin, am avea azi o știință istorică, o sociologie, o etică, o estetică, o psihologie scoase de subt apăsarea științelor naturale și întemeiate pe cunoașterea sufletului omenesc. Așa însă, pe când natura e studiată și cunoscută în amănunte și aplicațiunile practice izvorâte din această cunoaștere iau o întindere tot mai mare, în domeniul spiritual noi bâjbăim în întuneric, deoarece și luminile aprinse de înaintași s'au stins aproape cu desăvârșire. Doar că lumina religiei, facla aprinsă de Isus Hristos, mai pâlpăe, nutrită de teologie. Dar și aci trebue să întrebăm, dacă opera apostolilor și părinților bisericești, în teorie și practică, e continuată și îmbogățită de preoții noștri, sau dacă nu mai degrabă am putea constata o cădere progresivă în scolasticism și verbalism ucigător de suflete. Adevărat este că teologia a refuzat să adopte metodele științelor naturale, a păstrat o atitudine de opoziție dârză față de concepția materialistă. Dar cu ce preț! Ingrădindu-se în dogmatism, ea a renunțat a se amesteca în desbaterea problemelor științifice sau s'a mulțumit a apăra în mod scolastic punctul ei de vedere. In acest fel ea a fost scoasă din rândurile științelor și e tratată de „savanți" ca o rămășită a trecutului menită să dispară și să fie înlocuită prin „filosofie", adică printr'o metafizică înțeleasă ca teorie generală despre lume întemeiată pe rezultatele științelor exacte (fizice).

Dar prestigiul teologiei ca știință despre Dumnezeu, despre spiritul pur, despre subiectul fără obiect, trebue restabilit — chiar impotriva teologilor, dar în acord deplin cu religia și morala creștină. Nu prin răsturnarea și respingerea științelor naturale, ci prin delimitarea precisă a celor două domenii și prin demonstrarea primatului spiritului asupra materiei, al subiectului asupra obiectului.

Cunoașterea spiritului e cel puțin totașa de necesară ca și cea a materiei. Noi pretindem să demonstrăm că e mai necesară, deoarece fără de ea cunoașterea materiei rămâne fără înțeles, iar, în aplicațiunile practice, ea devine primejdioasă, amenințând să ucidă în noi spiritul, să ne arunce în beznă și pieire eternă.

Trebue să pornim în căutarea și cunoașterea lui Dumnezeu. Iar începutul drumului este în noi înșine, în cunoașterea Eului, în încercarea de a desprinde ceea ce e spirit în noi, de ceea ce aparține naturii, materiei. Dmnezeu e în afară de noi și mai presus de noi. Dar la el nu putem ajunge cu ajutorul simțurilor, a trupului, care nu este doar decât un instrument pentru a cunoaște natura. Studiul trupului și al funcțiunii organelor sale e necesar și indispensabil ca punct de plecare pentru studiul naturii, al fenomenelor fizice. Dar pentru studiul spiritului, al lumii spirituale (inteligibile), metoda trebue să fie alta.

Noi nu susținem că am inventat în această cercetare o metodă nouă și inedită. Am spus că educația ce am primit-o în școală și societate ne închide posibilitatea de a merge pe calea misticilor și a înțelepților indieni. Noi vom încerca să găsim elemente pe cari ne putem sprijini pentru a urca spre cunoașterea Eului și de aci spre cunoașterea lui Dumnezeu, a spiritului pur.

TRAIAN BRĂILEANU

Pământ și cer

„Omul doar nu a fost făcut pentru a trăi numaidecât un număr nu știu cât de ani, ci pentru a se apropia de Dumnezeu prin faptele vieții sale.“ (Din scrisoarea lui I. I. Moța către părinții săi)

Ardeleanule Moța și tu, bucureșteanule Marin, ce V'a făcut să lăsați tihna unui cămin în care sub soarele inimei de mamă creșteau florile de copii ce vă înmiresmau viața?

Cum ați putut să vă lăsați prietenii și țara și înduioșându-vă de lacrimele unor oameni, ce peste nouă mări și țări cădeau la pământ îmbrățișați cu crucea, să purcedeți la luptă? Și noi eram păstrători ai crucii, dar zicându-ni-ne intelectuali socoteam creștinismul o mistică bună poeților ori celor în prag de moarte. Biserica era o stampă romantică și întram în ea din aducerea aminte a colțiriei ce se sprijinise — în colțul nostru rustic de unde ne-am ridicat — pe lumânările Invierii și pe Kiraleisa Crăciunului Ne iubeam și noi țara și neamul și știam a închide ochii, căci legea supunerei o fi ea de rob, dar dă mâncare. Iar noi suntem făcuți din materie, din multă materie. Am învățat dela mai marii noștri, din cărți și din gazete că bucuria vieții e a vremelnicului trup, îndopat cu toate poftele știute și închipuite. Și viața trece zi de zi, adăugând cumințenie la cumințenie, rotunzindu-ne gândurile și potolindu-ne fapta până când de atâtea plecăciuni devenim orizontali. Atunci sufletul (oare mai era!) se asvârle într'o groapă, iar trupul ni se aburcă pe o ruptură de stâncă pe care minciuna convențională scrie câteodată semne de cum era bine să fi fost.

Iar acum voi ați sărit dincolo de noi, v'ați ridicat atât de sus, că nici nu vă putem pricepe.

Oare n'a fost o greșeală de creație că v'ați născut aici printre noi și în aceste timpuri? N'ați stat cumva ascunși în vre-o peșteră încă din timpul iluminării primilor creștini și ați eșit acum la iveală spre a ne arăta nouă orbilor drumul spre cer?

Stau și mă gândesc de nu ați fost cumva niște vultani înlănțuiți într'o curte cu multe orătănii și v'ați smuls într'o zi dintre noi spre a descifra acolo sus — în ametala înălțimii cerului — semnele pe care le-ați văzut de mult și pe care noi aicea jos, colindând să ne umplem gușa cu felurite gujulii, nici nu le putem înțelege

Doamne, oare nu suntem noi niște râme care de îndată ce ne putem sălta capul ni se pare că sburăm și abia sborul vostru ne-a arătat cât suntem de mișelnici?

Sau ați fost altfel clădiți? Vă plăceau culmile prăpăstioase ale munților, orizonturile largi. Vă plăcea să vă cățărați acolo unde bietele noastre trupuri — lut mișcător — nu putea să vă urmeze și de-acolo de sus chiuiați izbânda luminii asupra întunericului.

Tu Moța și tu Marin ați spart tâmpul regionalism, care ne vroia cu despărțituri în aceeași casă și din înfrățirea sângelui vostru vărsat pentru cruce și latinitate ați durat o singură icoană: legionarul român.

Voi ați împins în simbol crezul unei generații. Sufletul vostru a ridicat un curcubeu din câmpul dela Majadahonda și până la vetrele noastre și pe scările lui voi vă plimbați ca niște arhangheli ai mântuirii omenești. Și de acolo de sus puteți vedea cum ne gudurăm și ne vânzolim, cum lingem și tremurăm pentru niște biete nimicuri cu cari ne-am umplut rafturile unei vieți de târâtoare.

In marea trecere a sufletor voastre să se ivească un luminiș, căci pare a ne trezi. Crucea jertfei voastre ne-a răscolit tina ce începe a crăpa. Și când lujerul verde al sufletului va eși din ea, voi vă veți scoborâ pe treptele cele mai de jos ale curcubeului și'n cântările de biruință ale Neamului, ne veți binecuvânta.

Ajutați-ne și nouă să purcedem în legendă, Ionel Moța și Vasile Marin.

Cicerone Mucenic

Despre valorare

a) **Funcţia valorării.** Diverse sunt interpretările cari sau dat naturii sentimentului. In nici un caz nu poate fi aprobată părerea acelora cari văd în el numai reflexe ale vieţii intelectuale, fie că ar fi vorba de reprezentări mai întunecate, ori de efectul reprezentărilor sau al raportului lor.

Bergson, protestând contra „excesului de intelectualism“ care face din sentiment ceva dependent de un obiect şi o repercusiune a reprezentărilor în viaţa afectivă, susţine că sentimentul, emoţia, sau sensibilitatea, cum i se mai spune, constitue „o sguduire afectivă a sufletului“. Această sguduire poate fi superficială sau adâncă. In primul caz avem sentimentul, sau emoţia „infra intelectuală“ trezită de o reprezentare.

Dar există un sentiment sau emoţie ce s'ar putea numi, fără a face o judecată de valoare, „supraintelectuală“ şi care nu depinde de nicio reprezentare, ci dimpotrivă înfăţişează nu un efect, ci o cauză de stări intelectuale, cum dealtfel joacă acelaşi rol şi faţă de voinţă. După Bergson „emoţia se prelungeşte în elan spre partea voinţei şi în reprezentare explicativă în inteligenţă“.[1])

Sentimentul devine pentru el acelaşi lucru cu elanul vital, principiul originar al vieţii. Fără a intra în interpretarea metafizicii lui Bergson, credem că este un mare adevăr în concepţia ce vede în emoţie sau sentiment ceva ireductibil, primar.

Rămânând în cadrul psihologic, sentimentul pare a constitui elementul tipic pentru originalitatea de manifestare a sufletului uman. In sentiment este acumulată energia ce va imboldi ca un motor puternic atât manifestarea intelectuală, cât şi pe cea exterior activă. Şi tot el este acela ce-şi va da asentimentul sau îşi va manifesta nemulţumirea faţă de datele acestor două aspecte ale vieţii sufleteşti. Aceasta înseamnă că sentimentul este acela care interpretează, se pronunţă, — prin el noi ne dăm „a-sentimentul“ — faţă de datele inteligenţei sau ale voinţei. Suntem în faţa funcţiei de valorare a sentimentului. Atribuită de unii inteligenţei, de alţii voinţei, credem totuşi că în sentiment se află adevărata ei rădăcină, cel puţin în viaţa obişnuită şi zilnică, în viaţa drumurilor bătute, unde nu este nevoe de a lua o atitudine nouă, ci de a ne manifesta mai departe de baza hotărârilor principiale deja luate.

[1]) Henri Bergson, Les deux sources da la morale et de la religion, p. 45, Ed. VI, Alcan. Paris, 1932.

Desigur, complexitatea vieţii sufleteşti şi prezenţa totalităţii acestei vieţi în orice moment al ei, are drept urmare că nu putem face abstracţie nici de voinţă şi nici de reprezentare în orice manifestare sufletească. Trebueşte să supunem viaţa sufletească unei ascuţite analize pentru a putea izola în ea ceeace acolo se prezintă ca un tot. De aici vin şi interpretările diferite cari s'au dat funcţiei valorării, atribuirea ei când inteligenţei, când voinţei, când sentimentului, sau sentimentului şi voinţei în acelaşi timp. Concepţia cea mai comodă, bazată pe greutatea de despărţire a vieţii sufleteşti în compartimente, pare a fi aceea care atribue funcţia valorării totalităţii vieţii sufleteşti. Totuşi, presupunând această totalitate veşnic prezentă, credem că putem deslusi un rol covârşitor al sentimentului, deosebit de al inteligenţei şi al voinţei, în funcţia de valorare, un astfel de rol, care face ca datele de natură reprezentativă şi judecăţile pe de o parte, volitiunile pe de altă parte, să ne apară numai ca însoţitoare ale unui act ce în esenţa lui este emoţie.

Riehl[1]) recunoscând că „Realitatea care acţionează asupra noastră, nu este sesisată numai cu intelectul, ci este trăită şi cu sufletul (Gemüth), preţuită prin sentiment, tinsă de voinţă“, trebue totuşi să afirme că se pot deslusi în noi şi altceva decât noţiuni, anume „alte conţinuturi de o semnificare general valabilă“, pe cari cu un înţeles puţin schimbat de al lui Platon le numeşte idei, spre a le deosebi de noţiuni. Aceste conţinuturi, aceste idei, după cum sunt preţuite de sentiment sau îndeplinite prin acţiuni, iau denumirea de valori sau de scopuri: „Le numim valori, spune Riehl, întrucât sunt obiecte ale judecării prin sentiment şi voinţă, şi devin scopuri îndatăce creaţia şi acţiunea noastră se îndreaptă asupra lor“. Noi credem că voinţa nu are ce căuta în judecarea prin sentiment, cel puţin nu are ce căuta în mod primar. Sentimentul ajunge. De altfel chiar Riehl, exemplificându-şi afirmaţia, recunoaşte implicit în sensul nostru: „Ceea ce noi declarăm ca frumos, înţeleg ca valoros din punct de vedere estetic, trebue să fi atras sentimentul nostru — tocmai trăirea de a fi fost atras, este supoziţia, sâmburele judecăţii estetice“. Riehl continuă: „O astfel de judecată ne incită, ne împinge la creare, cel puţin la imitare (Nachschaffen). De aici se vede cum şi pentru Riehl volitiunea este următoare preţuirii sau valorării, cum vom spune noi, prin sentiment, deşi, trebue să recu-

[1]) Alois Riehl, Zur Einführung in die Philosophie der Gegenwart, Ed. VI, pg. 149, Teubner, Leipzig—Berlin, 1921.

noaştem, ea poate fi atât de strâns legată de aceasta încât nu poate fi totdeauna despărţită limpede în timp.

In analizarea din ce în ce mai amănunţită şi mai temeinică din ultima vreme a actelor sufleteşti, se ajunge în genere la o pătrundere mereu mai adecvată a rolului vieţii afective în atitudinea ei de valorare. Max Scheler vede că: „Valorile ne sunt date mai întâi în simţire (Fühlen)[1]). Este drept că aici Scheler, care mai deosebeşte şi alte categorii de simţire, vorbeşte de o simţire intenţională, care caracterizează „simţirea valorilor", simţire care dobândeşte" pe lângă natura ei intenţională, încă şi o funcţie cognitivă".

Simţirea valorilor este o mişcare cu ţel determinat, deşi nu o activitate ce plecă dela centru (şi nici o mişcare ce porneşte în timp)"[2]).

Nicolai Hartmann, într'un sens înrudit cu al lui Scheler, spune: „Motivul platonic al „intuirii" (des „Schauens") se potriveşte tot mai bine cu ceea ce etica materială numeşte „simţirea valorilor", cu ceea ce se documentează în acte de luare de atitudini, aprobare, convingere. Simţirea valorii la om este anunţarea existenţei valorilor în subiect şi anume tocmai a felului lor de a fi specific, ca idei, idei înţelese în sensul lui Platon. „Aprioritatea cunoaşterii despre ele nu este una intelectuală, reflexivă, ci una emoţională, intuitivă"[3]).

Viaţa emoţională este deci atât la Scheler cât şi la Hartmann aceea ce are a-şi spune cuvântul în actele de valorare. Nu vrem aici să intrăm mai în amănunt în distincţiile făcute de Scheler şi de Hartmann, şi nici de mulţi alţi autori ce văd în viaţa afectivă fiinţa funcţiei de valorare. Vom încerca numai să lămurim aici felul cum noi înşine privim problema.

*

Din observarea atentă a stărilor sufleteşti corespunzătoare, se poate ajunge la următoarele rezultate: Mai întâi trebue să deosebim două categorii de resonanţe afective în noi. Una e legată de datele pe cari le putem numi obişnuite, furnizate de lumea externă sau de cea internă, de aspectul zilnic al realităţii, căreia afectivitatea noastră îi corespunde într'un chip oarecum conformist, după anu-

[1]) Max Scheler, Der Formalismus in der Ethik und die materielle Wertethik, pg. 80, Ed. VIII, Max Niemeyer, Halle a. d. S., 1927. Vezi şi p 260 şi urm.

[2]) Ibid., pg. 264.

[3]) Nicolai Hartmann, Ethik, p. 109, Walter de Gruyter & Co., Berlin und Leipzig, 1926.

mite tipare, la formarea cărora a lucrat atât lumea înconjurătoare, cât şi propria noastră fiinţă psihofizică. Aici putem vorbi despre funcţia valorării într'un înţeles uşor sesisabil, aşa cum se întâmplă în desfăşurarea cotidiană a evenimentelor, şi o putem numi funcţia de valorare habitudinală sau conformistă, şi mai pe scurt valorarea conformistă.

Deosebim însă o rezonanţă mai puţin sguduitoare, care pentru a avea ea însăşi o influenţă asupra desfăşurării vieţii noastre, are nevoe de prima, pe care să o poată trezi, să o poată pune în mişcare. Este aceea provocată de vederea clară a spiritului, prin care înţelegem sufletul, întrucât nu e legat de materie. Dar pentru cât ne interesează aici putem lăsa la o parte orice încercare de explicare metafizică. Ne ajunge numai constatarea că există această vedere spirituală, a cărei existenţă se traduce printr'o anumită stare emoţională specifică. Aceasta constitue funcţia de valororare sau valorizarea esenţială.

b) **Valorizarea conformistă.** Funcţia valorării conformiste în marea ei diversitate poate fi totuşi împărţită în următoarele mari categorii după tendinţele pe cari pare să le deslănţue: tendinţe de apropiere, tendinţe de participare, tendinţe de devotare şi tendinţe de creare.

Afectivitatea în sine pare a semnifica întotdeauna o aprobare sau desaprobare, cu o anumită nuanţare care duce la una din tendinţele mai sus arătate.

Tipice pentru valorările pe care le-am putea numi de apropriare sunt stările emotive trezite de anumite date ale lumii înconjurătoare ce pot deveni posesiunea noastră: apa pe care am dori s'o bem, dar, într'o anumită măsură, şi obiectul pe care am dori să-l cumpărăm, cât şi cunoştinţele pe care ne-ar plăcea să ni le însuşim.

Valorările de participare ni apar ca tipic reprezentate în sentimentul estetic şi în sentimentul adevărului. Tendinţa nu mai e de stăpânire a unui obiect valoros, ci de participare la ceva ce nu poate fi posedat de noi, de ceva la care trebue oarecum să ne ridicăm. Noi participăm la o idee, la o frumuseţe, în măsura în care isbutim să ne apropiem prin străduinţa noastră de acea idee şi frumuseţe. Valorarea de participare înseamnă valorarea de integrare într'o lume superioară, de „lărgire a propriei individualităţi", cum se exprimă Natorp în altă ordine de idei. Totuşi şi aici se poate vorbi de stăpânire sau apropiere, însă într'un înţeles ce nu exclude şi pe alţii de a poseda acelaşi obiect pe care-l posedăm şi noi, de

a participa deci la el, cum participăm şi noi. Posedarea pare a însemna aici mai de grabă a te lăsa posedat. In ultimă esenţă avem de-a face, cum am spus, cu o atitudine de lărgire a posibilităţilor individualităţii noastre, la care emoţia ne îndeamnă puternic.

Funcţia valorării de devotare, tipic reprezentată în sentimentul religios şi moral, înseamnă aprobare pentru scopuri ce se referă mai ales la mediul social şi etic şi la simbolul ultim al fiinţei lor, la Dumnezeu. Tendinţele deslănţuite de aceste sentimente sunt cu totul opuse acelora din prima categorie a aproprierii. Devotarea înseamnă renunţarea la orice egocentrism, revărsare completă a sufletului într'o direcţie pe care o numim morală, direcţie în care, atât sentimentul religios cât şi cel moral, par a coincide, căci în ultima instanţă ambele aceste sentimente înseamnă iubire, deci maximum de revărsare în afară. Aceste sentimente, în formele lor pregnante, cunosc numai o direcţie; lor le lipseşte legătura cu o anumită reprezentare precisă, căci o astfel de reprezentare, ar însemna o limitare, şi în esenţa lor ele înseamnă nelimitare, tendinţă spre desmărginire. Sentimentul şi aici este un puternic îndemn de perseverare în devotare.

Funcţia valorării de creare se manifestă în atitudinea faţă de propriile noastre plăsmuiri, fie că tindem să le realizăm în opere de gândire, în opere estetice sau în opere morale. In atitudinea creatoare se amestecă dealtfel ceva din tendinţele de participare, de apropriare, precum şi din aceea de devotare, dând un tot nou: suntem parcă în căutarea unei idei, frumuseţi, a unei direcţii spre binele pe care vrem să-l realizăm. In momentul realizării, formulării unui adevăr, desăvârşirii unui vers, pornirii pe un drum de sacrificiu, este adevărat, ne simţim oarecum posesorii unei taine; în acelaşi moment însă avem conştiinţa că taina nu este numai a noastră, ba simţim chiar trebuinţa de a o împărtăşi şi altora, de a lua şi pe alţii cu noi în avântul deslănţuit al creării. In sentimentul profund care precede şi întovărăşeşte actul de creaţie, avem parcă contopite atât sentimentele de participare, de apropiare, şi totodată, puternic, pe acela de devotare. Expresia populară „durerile creaţiei", şi care conţine mult adevăr, pare a exprima tocmai acest sentiment complex, centripet şi centrifug în acelaşi timp, primire, participare şi totodată devotare, ceeace înseamnă renunţare. Aceasta pentrucă orice creaţie se înfăptueşte pe căi proprii, totuşi pentru alţii, în virtutea iubirii deslănţuitoare şi desmărgenitoare.

In comparaţie cu celelalte atitudini de valorare, în cazul creaţiei

avem o atitudine totală. Dacă în fiecare în parte din atitudinile mai sus enumărate, toate celelalte sunt implicate într'o oarecare măsură, apoi în atitudinea de creeare pare că le-am avea pe toate într'un grad maximal. Crearea, chiar în domeniul în care valorarea de apropriare este cea mai la ea acasă, cum ar fi în domeniul economic, nu este niciodată numai egocentrică. Tendinţa opusă spre devotare este acolo tot atât de vie, şi tot astfel aceea intermediară, a participării.

In atitudinea de creare, afectivitatea omului ca totalitate îşi spune cuvântul. Emoţia creaţiei, fie ea economică, fie intelectuală, fie estetică, fie morală, este în acelaşi timp toată afectivitatea.

In toate categoriile de valorări, cu înfăţişare sintetică însă în valorarea creaţiei, sentimentul este acela ce îşi dă aprobarea sau desaprobarea. Dar valorarea creaţiei intervine, cu caracterul ei sintetic, în fiecare din celelalte valorări, căci în toate suntem într'o anumită măsură creatori, în creaţie însă predominant creatori.

Prin aprobarea sau desaprobarea pe care am deslușit-o în afectivitate, noi apreciem dacă suntem în faţa unui obiect adecvat fiinţei noastre, cu tot ce ea comportă ca originaliate specifică, ori nu. De aceea aprecierea de aprobare este plăcută, pentrucă arată că suntem pe drumul drept, de aceea desaprobarea înseamnă o emoţie cu caracter penibil, neplăcut, pentrucă înseamnă că ne găsim în faţa unui obiect inadecvat.

c) **Funcţia valorării esenţiale.** Totuşi valorările de cari am vorbit pot fi adeseori eronate. Legătura cu corpul, care mai ales în valorările de apropriare se face cel mai mult simţită, poate să ne înşele, poate să ne ducă la o aprobare tocmai unde ar trebui să ne deturnăm. Vederea neclară a sufletului găseşte însă o călăuză în vederea clară a spiritului. Dar faţă de aceasta, tot viaţa afectivă trebue să se pronunţe. Spiritul vede esenţa; el vede într'adevăr ceeace corespunde fiinţei noastre ca totalitate în drumul realizării noastre în manifestări. Vestirea lui, vestire ce se adresează conştiinţei noastre prin viaţa afectivă, este sesisată de aceasta pe unica ei cale de sesisare, deci tot ca sentiment, ca preţuire, ca interpretare emotivă. Este însă vorba aici de o emotivitate cu un caracter spiritual. Nu sunt aspecte ale lumii externe ce ni se prezintă sub formă de reprenzentări, nu sunt nici plăsmuiri interioare, ci în valorarea esenţială, emotivitatea noastră se află în faţa unui fel de presimţire, a unei îndemn spiritual, de natură esenţială, a unui îndemn ce ne face să vedem îndărătul datelor materiale, esenţa

însăşi, şi anume întrucât această esenţă este adecvată sau nu drumului ce trebue străbătut de noi.

Spiritul vede îndărătul datelor conştiinţei noastre, întrucât aceste date corespund fiecăruia dintre noi, ca indivizi şi în acelaşi timp ca gen, întrucât obiectul valorării noastre este de natură a ne înlesni înfăptuirea noastră ca oameni, ce pe cale individuală trebue să realizăm valori etern şi superior umane.

Influenţa valorării esenţiale este slabă ca intensitate. Ea nu ne sdruncină ca valorările conformiste. Ea este adesea alăturea de ele ca un îndreptar, ca o voce ce ne şopteşte încet. Dar afectivitatea noastră poate să se lase influenţată de această şoaptă. Ecourile acestei şoapte pot deveni tumultuoase, când afectivitatea se lasă stăpânită. Ele pot deveni pasiuni, precum ecourile directe dela lumea înconjurătoare, când nu sunt valorări esenţiale, pot deveni patimi.

d) **Fericirea ca simptom.** Înţelegem lămurit acestea, dacă ne dăm seama de două lucruri: mai întâi de faptul că omul a căutat şi caută necontenit fericirea, care ne apare atât de prielnică, şi parcă anume hărăzită omului spre a constitui tonalitatea normală a vieţii sale sufleteşti, tonalitate stenică, ce-l înviorează, îl promovează; în al doilea rând de faptul că în anumite momente cruciale, fericirea în înţelesul ei obişnuit nu ne mai ajunge, că preferăm să urcăm calvarul unei mari dureri, să ne lăsăm întemnitaţi sau crucificaţi, şi că în acea durere totuşi vedem adevăratul nostru drum, adevărata libertate şi ca să spunem aşa, adevărata fericire. Ce înţeles au aceste, pare-se, contraziceri ale vieţii noastre? Este justă părerea care vede în sentiment un îndreptar în desfăşurarea vieţii. Plăcut sau penibil, un sentiment ne arată de ce trebue să ne ferim, şi ce trebue să urmăm. Ca şi plăcerea sau durerea pur fizică, şi greşind adesea ca şi plăcerea şi durerea, sentimentul ne menţine în genere într'un cadru de manifestări conforme cu anumite graniţe vitale şi sociale. Din antichitate şi până în zilele noastre s'a susţinut, şi cu dreptate, rolul sentimentelor ca simptom pentru viaţa noastă fizică. Pentru morala socială de asemenea sentimentul joacă rolul de a ne anunţa că ceva este sau nu în ordinea stabilită. Noi simţim ca plăcute un eveniment, o idee, o atitudine ce corespund felului cum suntem obişnuiţi tradiţional, conformist, să interpretăm viaţa şi lumea. Vedem în sentimentul plăcut un anunţ că putem aproba, urma ideea sau exemplul ce l-a trezit; dimpotrivă, în sentimentul penibil. Ar fi greşit totuşi să considerăm că ceeace astfel este social consolidat

în viaţa noastră afectivă, reprezintă numai un conformism social. Individul el însuşi, şi-a spus cuvântul în decursul timpului, şi individul ce primeşte dându-şi aprobarea, acceptă pe lângă o semnificaţie tradiţională, socială, ceva ce corespunde propriei sale individualităţi. Este deci vorba aici de un anumit conformism individual, care chiar stă la baza conformismului social.

Dar înăuntrul normelor sociale se cuprind şi atâtea valori neesenţiale, non valori chiar, şi în număr cu atât mai mare, cu cât gradul de evoluţie al unei societăţi este mai inferior. Pentru omul ce nu depăşeşte perspectivele societăţii în care trăeşte, funcţia de valorare conformistă poate să fie îndestulătoare, deşi chiar pentru el, se pot ivi îndestule situaţii noi, în cari acea valorare nu-i poate da o deslegare îndestulătoare, şi tot la vocea discretă a valorării esenţiale trebue să recurgă.

Pentru individul cu adevărat creator, problema ia proporţii mult mai grave. Fericirea pe care i-o dă valorarea conformistă nu-l mai fericeşte. El simte mereu mai mustrător un alt îndemn. Fericirea care putea să însemne până la un anumit grad al său de evoluţie, un semn de realizare a sa, ca individ şi ca gen, atâta vreme cât fusese în situaţii social conforme, devine acum un îndreptar neîndestulător, ce-l menţine în cadre înguste, în orizonturi pe cari el tinde să le depăşească. Căci fericirea este într'adevăr un simptom, dar nu un scop. Ea îţi arată drumul prin care străbaţi etapele indispensabile către un ideal, care fiind al umanităţii, este parţial şi al societăţii, şi în acelaşi timp este integral al tău, pentrucă în felul tău specific îl realizezi. Dar vine clipa, şi cu cât eşti mai creator, cu atât mai repede şi în orice caz mai caracteristică, în care simţi că nu mai poţi contribui la realizarea superiorului uman, pe calea social bătută[1]). Fericirea, în înţelesul ei relativ, care te-a condus atâta vreme, nu te mai poate orienta. Atunci râvneşti la o altă fericire, care te poate îndepărta de prima atât de mult, încât s'o înlocuieşti cu suferinţa, şi totuşi să întrevezi în calea suferinţii acceptate o fericire de o infinită superioritate. Marii eroi, eroi ai gândirii, ai frumosului, ai religiei şi moralei, au cunoscut această fericire. De altfel o cunoaştem cu toţii cu intensităţi şi amplori scăzute,

---

[1]) Bergson deosebeşte între morala socială a presiunii şi morala umană a aspiraţiunii, bazată pe emoţia progresului, o emoţie care înseamnă „entusiasmul“ unui mers înainte, — entusiasm prin care această morală s'a făcut acceptată de câţiva şi s'a propagat apoi prin ei în lume.“ H. Bergson, loc. cit. p. 48. —

în multiplele situaţii în cari se iveşte un conflict între ceeace simţim ca fiind chemarea noastră şi morala sau chiar opinia curentă.

Fericirea, nu este şi nu a fost nicicând decât un simptom că suntem pe drumul realizării noastre ca indivizi şi ca gen uman. Atunci însă când cadrele sociale sunt prea strâmte pentru gândul, arta sau acţiunea noastră, renunţăm deliberat la o fericire socială îngăduită, pentru a primi îndemnurile unei valorări mai adânci care înseamnă fericirea inefabilă, ce poate să fie durere, sacrificiu, dar în care vedem unicul drum spre a ne elibera, spre a înfăptui astfel un pas în plus pe drumul înainte al umanităţii, care trebue să fie, cum este şi drumul fiecăruia dintre noi, în felul specific al fiecăruia dintre noi. Sufletul tot, poate să fie atât de cuprins de noua valorare, indiferent dacă este de natură morală sau intelectuală, încât însăşi durerea fizică să nu ne mai atingă sau în orice caz să primească o astfel de transfigurare, încât să însemne cu totul altceva. Cea mai fericită clipă a martirului este aceea în care e ţintuit pe cruce. Aceea este clipa realizării sale depline. De altfel niciodată asemenea atitudini nu rămân fără o adâncă repercusiune. Valoarea nouă simţită de erou, va deveni măcar în parte valoare socială. Ea va prelungi linia de desvoltare fără conflicte, a indivizilor în cadrul valorilor social recunoscute. Şi un nou sacrificiu, când va fi necesar, se va da pentru cucerirea unei poziţii mai înaintate decât precedenta pe raza marelor înfăptuiri umane.

C. NARLY

Cavalerii Crucii

Au trecut luni de când Moţa şi Marin au căzut în luptele dela Majadahonda. Acum dorm somn greu în pământul patriei. Căci numai în el şi-ar fi putut afla liniştea şi odihna deplină.

In aceste seri bucovinene, când sună clopotele de vecernie, auzim ecouri noi şi tainice ne mai simţite niciodată. Tot trecutul care doarme în cetatea Sucevei şi'n mânăstirea dela Putna, toată durerea prezentă a acestui „pământ al tuturor neamurilor, în care poporul lui Israel a ajuns să fie stăpân“ ne răscoleşte sufletul. Iată, ţăranul a început să are lângă mormintele strămoşilor slăvite, pentru stăpânul cu perciuni şi cu caftan... Dacă nu simţim nici azi asta ca un pumnal în inimă, atunci suntem iremediabili pierduţi şi nu vom înţelege nimic din jertfa legionarilor căzuţi.

Insă mai mulţi ca ieri, aşteptăm săptămâna patimilor şi ziua Invierii c'o smerenie şi c'o credinţă nouă. Jertfa dela Majadahonda, a apropiat de sufletul nostru pentru vremurile de azi, înţelesul cel nou al Invierii. Nu mai credem în zidurile ce n'au închis în ele bucăţi din sufletul nostru şi ştim că pentruca să urcăm dealul Golgotei e nevoie de tărie sufletească şi mai înainte de toate de lepădare de sine, până la totală abnegaţie. Cu cât lepădarea de sine e mai mare, cu atât jertfa e mai adevărată. Numai citind cartea şi ultimele scrisori a lui Moţa, numai cunoscându-i viaţa lui, poţi avea înţelegerea deplină a morţii sale şi a camaradului său. Totul la el e pătruns de calitatea cea mai nobilă şi mai cuprinzătoare, singura care poate face din oameni eroi şi martiri: spiritul de jertfă.

O inteligenţă aşa de vie, un talent aşa de fermecător la ce n'ar fi avut dreptul să năzuiască? Studiile sale strălucite, ascendenţa sa spirituală asupra generaţiei sale care recunoştea în el, unul din conducătorii ei, — i-ar fi deschis oricând o carieră strălucită şi o viaţă de succese răsunătoare.

Dar purta în suflet amanul unei convingeri. Simţea c'o intensitate de halucinat, peirea noastră ca naţiune care „se îndeplineşte sub ochii noştri zi de zi, într'o neobservată agonie“. I-a fost imposibil să se acomodeze cu lumea de huzur şi nepăsare, căci asta ar fi însemnat cum spune el, să ne vindem sufletele diavolului şi să dăm uitării ţara care piere. A urât această lume a corupţiei şi-a disprețuit-o adânc „Linişte şi împăcare în această nouă viaţă nu putui afla, o duşmănii şi tot aşa mă duşmăni şi ea de moarte“. Impreună cu Căpitanul său şi cu alţii, va organiza acea mişcare de in-

surecție națională „Garda de fier". Ca orice mișcare înoitoare „Garda de fier" era și ea „un strigăt de durere și de mânie". Nici închisorile și nici prigoana nu l-au înduplecat și nu i-au micșorat o clipă intransigența sa sufletească. Le-a suferit pe toate și marii dregători ai timpului nu l-au scutit de nici o lovitură. Numai trădarea, care se furișează ca o reptilă, n'a putut-o tolera sufletul eroic și cinstit a lui Moța.

A înțeles din primul ceas că uriașa coaliție a puterilor dușmane nu putea fi înfruntată decât prin o mare tărie sufletească și un extraordinar spirit de jertfă. A crezut că numai o nouă fecundare a sufletului național în creștinism de care el era pătruns adânc, ne poate da această forță morlă. Ca totdeauna și'n zilele tragice de azi, credința venea în ajutorul nostru cu formidabila ei forță seculară și religia își unea destinele cu însăși destinele neamului. Ca un iluminat a propovăduit asta, cu fapta, cuvântul și scrisul. Nu a așteptat izbânda în care credea și știa că trebuie să vie, ci a vrut ca prin jertfa sa Românii **„să primească în inima lor duhul nou al bărbăției legionare, adunându-și toată curățenia sufletească pe care o mai au, făcând-o să rodească rodul scump, deși adesea dureros, al jertfei pentru Cruce și pentru Neam"**. A vrut să răscumpere astfel, pe prețul propriei sale vieți, mișelia atâtora dintre noi.

Iată omul și iată jertfa sa.

*

Noi stăm încă sub impresia morții lor. Ne amintim clipa emoționantă, când trupurile neînsuflețite ale eroilor au fost aduse în țară. Poporul le-a eșit înainte, a îngenunchiat și a plâns. Dar ei nu și-au mai cunoscut vechii camarazi de luptă, se'ntorceau așa de tăcuți, cu mâinile pe piept cuminte așezate. Acum cu chipurile albe ca de var și'ncremenite, dorm în Catedrala Invierii, dar așteaptă ziua cea mare.

Intr'o scrisoare către Căpitanul său, încredințată de Moța cuiva la plecare, este un ultim și zguduitor apel: **„Mor Corneliu cu tot elanul și toată fericirea pentru Cristos și Legiune. Nu cer nici răsplată, nici nimic, ci doar biruința"**.

Dormi liniștit fiu al venerabilului protopop din Orăștie, odihnește-te în pace alături de camaradul tău din celalt colț de țară, dormi somnul adânc al păcii pentru inima ta zbuciumată, care a crezut, a suferit și s'a jertfit.

Puterile oculte, dușmane ale acestui neam, străjuesc nevăzute la piatra mormântului vostru ca să nu se ridice niciodată. Simți mers de jivine pe fund de zare. Dar până departe în marginele pământului românesc, jertfa voastră înflorește în suflete. Și neamul se trezește din lâncezeala în care l-au vârât vrăjmașii vicleni ca într'un mormânt și învie la o nouă viață în mersul tăcut și neînduplecat, în ritmul dur al „Gărzilor de fier".

Iar Catedrala Invierii strălucește ca soarele și nimeni n'a putut opri să înverzească câmpiile și pădurile.

Pompei Atanasiu.

Sate și Biserici din Bucovina de peste Prut

II.

Mamaieşti.

Dacă deschizi ori ce pagină de istorie obiectivă a Bucovinei de peste Prut, te încredințezi cu prisosință de caracterul românesc al tuturor satelor, situate în această parte a provinciei noastre. In toate părțile, urmele românității sunt atât de adânc imprimate, încât, cu toată străduința ruteană de a le șterge, ele au rămas până astăzi și le observi la tot pasul. Le observi la nume, port, obiceiuri, limbă, jocuri și altele, iar cercetarea trecutului istoric le arată cu evidență.

Ne-am ocupat în unul din numerele trecute ale acestei reviste cu satul și biserica din Lujeni, iar astăzi vom încerca să arătăm și caracterul românesc al satelor Mamaiești, considerate de Ruteni niște citadele ale ucrainismului.

Satul Mamaiești, (Mamaiesd, Mamaiest sau Mamaieste), astăzi Vechi și Noui, este un complex de două sate de dincolo de Prut. Unii au derivat numele acestui sat dela Mamai, un principe tătăresc, care să-și fi avut reședința în acest loc și care avea să păzească porțile Bugiacului și să oprească, cu călărimea lui ușoară, invazia dușmanilor prin valea largă a Prutului din aceste părți. Alții derivă numele acestui sat dela numele unui boier, Mamaiescul, care, pe vremuri, l-a avut în stăpânire. Având în vedere însă, că într'un hrisov al Voevodului Gheorghe III Duca, din 9 Februarie 1669,

păstrându-se doar câteva nume românești ale locuitorilor acestui sat, pe cari nu le-au putut desființa nici vitregia vremurilor, nici iscusința și voința conducătorilor ruteni, pe cari i-au avut. Astfel s'a putut compune o listă întreagă de familii românești, precum: Arhip, Arid(uc), Bulbuc, Bursuc, Căpățână, Cioban, Codrescu, Doroș, Flore, Grigor(ciuc), Găuriș, Guzuman, Haiduc, Lăcusta, Lipcă, Luchian(ciuc), Mânzat(iuc), Nicul, Petruc(ă), Popovici, Rogoza, Scutar, Soarbă, Turlă, Vârstă(iuc), Vită(iuc) etc., dând un număr de 400 familii românești, cu peste 2000 suflete. Câteva familii cu nume românești, ca Lingă, Mărunis, Iordachi, Muntean ș. a. au dispărut. Nici unul însă dintre acești locuitori nu mai au conștiința originii lor românești, și deaceea ne revine nouă celor de azi să trezim această conștiință și să-i readucem pe acești rătăciți, nu din vina lor, ci al împrejurărilor, iarăși la matca de unde au plecat.

Satul Mamaiești a fost și un centru însemnat religios, căci pe teritoriul acestui sat au existat, pe vremuri, două schituri de călugări și unul de maici, întemeiate de mânăstirea Schitul-Mare din Galiția. Ființa acestor schituri pe teritoriul acestui sat au adus poate un serviciu ortodoxismului nostru, — hărțuit și încercat, pe vremuri, de diferite propagande religioase streine, — dar din punct de vedere național ne-au adus mult rău, deoarece călugării aduși de pe meleagurile Galiției și așezați în aceste schituri, au contribuit și ei într'o largă măsură la desnaționalizarea elementului românesc din aceste locuri. Ba ei, aducându-și și brațe de muncă streine, adică ruteni din Galiția, au făcut ca Românii să fie copleșiți de mulțimea streinilor.

La Mamaieștii-Noui a fost transportată și biserica, clădită de episcopul de Rădăuți, Dosoftei Cherescul, în anul 1773, la Vadul Vlădichii, de lângă Rădăuți. Această biserică de lemn a fost cumpărată între anii 1789—1790 de către proprietarul din Mamaiești, Maxim Cocoiaciuc, și de parohieni și transportată, dela Vadul-Vlădichii, la Mamaieștii-Noui, servind până nu de mult ca biserică-filială a acestui sat cu hramul la Acoperemântul Maicii Domnului. Astăzi nici această biserică, care mai putea reaminti timpurile trecute moldovenești; pe ctitorul ei, neuitatul episcop de Rădăuți, înainte de încorporare, iar după încorporare, episcopal Bucovinei, Dosoftei Cherescul, care conducea episcopia Rădăuților acuma dela 1750, — nu se mai află la Mamaieștii-Noui, ci a fost transportată în altă parte. Astăzi, în Mamaieștii-Noui se află o biserică de piatră, zidită de fondul bisericesc și parohieni, în anul 1908, cu hramul tot

sat este numit Mamaiescul, credem că după boierul Mamaiescul, proprietarul lui, a primit și satul acelaș nume.

Satul acesta a ajuns apoi în stăpânirea fostului Mitropolit al Moldovei, Gheorghe Movilă, care, zidind împreună cu fratele său Ieremia Movilă V. V., mânăstirea Sucevița, îl dăruește, la anul 1580, ctitoriei sale. In această situație rămâne satul până la 31 Martie 1648, când VV. Vasile Lupul, cu aprobarea Mitropolitului Moldovei, Varlaam, a episcopilor și boierilor moldoveni, și la insistențele Mariei Movilă, fiica fostului Domn al Moldovei, Ieremie Movilă și soția lui Ștefan Potocki, W. Bratlavului, îl închină cu tot cu mânăstirea Sucevița, în a cărei stăpânire se găsea, Schitului-Mare din Galiția, a cărui biserică fusese zidită și cu cheltueala Mariei. Iar în anul 1668, V. V. Iliaș Alexandru dă mânăstirii Schitului-Mare și un act de danie asupra satului Mamaiești.

Cu trecerea acestui sat în stăpânirea Schitului-Mare, începe epoca slavizării lui, căci noii stăpâni, călugării din Schitul-Mare, își aduc brațe de muncă pentru lucrul moșiei din Galiția. Acest lucru îl cunoaștem dintr'un document al VV. Ștefan XI Petriceiu, din 26 Martie 1673, în care ni se vorbește despre o așezare de 20 familii streine din Polonia pe teritoriul acestui sat, și pe cari Voevodul îi scutește de ori ce fel de dare către stat, afară de robotul către Schitul-Mare. Este deci evident că acești oaemni streini, numiți scutelnici, fiindcă erau călugării Schitului-Mare și pe cari Voevozii noștri, — fără să bănuească răul cel mare ce-l vor pricinui în viitorul îndepărtat neamului lor pe care cu atâta dragoste l-au condus, — îi încarcă cu atâtea favoruri, fac începutul înstrăinării acestui sat. Inceputul odată făcut, slavizarea acestui sat continuă, la început mai lent, dar după răpirea Bucovinei, în mod virtiginos. Numărul streinilor se înmulțește apoi prin imigrațiuni din Galiția în anii 1766 și 1767. Totuși numărătoarea locuitorilor acestui sat, din anul 1774, anul ocupării militare a Bucovinei de către Austriaci, ne dă un număr de numai 102 familii, între cari erau cuprinse și familiile imigrate până acum. Dar, odată ce porțile Galiției au fost deschise, prin anexarea Bucovinei la Austria, puhoiul galițian continuă să crească foarte iute, căci, numai cu doi ani mai târziu, adică în anul 1776, făcându-se o nouă numărătoare a populației, s'au găsit 221 familii în acest sat. Deci numai după doi ani de stăpânire austriacă, populația acestui sat s'a dublat. Iar astăzi, cele 3000 de suflete din Mamaieștii-Noui și cele 2500 suflete din Mamaieștii-Vechi, au înghițit cu desăvârșire elementul stăvechiu românesc al acestui sat.

la Acoperemântul Maicii Domnului, iar în Mamaieștii-Vechi o biserică cu hramul Sf. Ioan Botezătorul, clădită de paroheni, în anul 1864.

Atât în Mamaieștii-Noui, cât și în cel vechiu sunt două școli primare cu câte 7 clase fiecare. Avem toată nădejdea că îndrumătorii tinerelor odrasle ale acestor înstrăinați, învățătorii de acolo, precum și conducătorii sufletești, preoții, vor ști să-și facă datoria față de neam și țară și vor deschide ochii acestui tineret, pregătindu-i pentru revenirea la românism.

Dar cu metodele folosite până astăzi de stăpânirea noastră românească, care îngădue ca vreo 80 de intelectuali ucraineni, studenți, învățători și profesori, activi sau pensionari, să agite poporul împotriva statului român, care-i hrănește cu lefuri și pensii grase, — nu se va putea ajunge la revenire la românism, ci dimpotrivă vom pierde tot mai mult terenul de sub picioare. Cântă vreme politicianii noștri, pentru ca să-și asigure voturi, vor face tot felul de concesiuni, în dauna românismului, acestor agitatori vădiți împotriva intereselor noastre românești în aceste părți înstrăinate, până atunci răul va dăinui și străduințele celor câțiva, prea puțini, vor rămânea zădarnice. Dacă, din motive și interese politice, se îndepărtează un director școlar român, pentru a fi înlocuit cu unul lipsit de sentimente curat românești, si al cărui trecut național ar fi interesant de cercetat, atunci toată truda celor cu tragere de inimă pentru țara și neamul lor, a acelora cari sunt gata la orice jertfă pentru a-și sluji neamul și țara, va fi zădarnică. Acestor împrejurări se datorește că elevii școalelor primare, chiar cei din ultimile clase, nici până astăzi nu cunosc limba română aproape de loc. Cu astfel de procedee, datorite exclusiv politicianismului, sunt puține nădejdi de îndreptare a lucrurilor. Să nădăjduim însă că până la sfârșit va birui românismul cel adevărat.

Preot Erast Hostiuc.

Ion Creangă în rumânism

Istoria românească și-a crescut destinul și și-l-a împlinit în mod neunitar. Dela epocă la epocă. Luând aspect de grandioasă revoluție atunci când forțele lăuntrice ale neamului cereau urcușuri spre cer. Când porunci de dincolo de lumea aceasta, învălătorau vrerile drepte românești spre Rarău de descătușare și glorie. Aceste epoci de împlinire au coincis cu înălțimile crestelor de veac. Stând să judeci trecutul, întrezărești, simți distinct, aceste creste cari se jalonează majestuos pentru a pironi timpurile. Și, fenomenul acesta, e și explicabil. Am fost oprimați și purtați în chingi străine. Numai apele închingate în opusturi se învolturează, se răzvrătesc și capătă puteri de uragan în turbare. In marile fierberi și sbateri se croiesc și marile drumuri spre soare.

Trăitorii epocilor de liniște și pace se regăsesc pe aceste drumuri. Le simt ale lor. Unde se împlinește această sudare perfectă de drum și mers? Desigur în adâncurile neînțelese ale ființei neamului.

Sunt lucruri de evidența luminei solare. Dacă l-ai întreba pe cineva care n'a cetit un singur rând din scrisul plin de viață rustică și sănătos umor românesc al lui Creangă, dacă-l cunoaște și dacă-i place, ți-ar răspunde oarecum revoltat, ca de-o ofensă ce-i vine pe nedrept: „Să nu-l cunosc pe Creangă? Să nu știu cu poveștile lui? Cine nu le știe?"

Da. E un mare adevăr în acest răspuns. Tot adevărul operelor de artă cari au crescut din sufletul neamului, pe linia destinului lui. Sufletul slovelor lui Creangă vibrează la unison cu sufletul rumânesc.

Sfătosul și veselul moldovan a fost împletit cu vremurile românești. Sfințirea scrisului cu sângele vieții, cu jertfa vieții. Peste omul stingherit de forme s'a ridicat, mare cât poveștile cu lighioane uriașe, legenda lui Creangă. Legenda bojdeucii unde „bădia" Mihai Eminescu găsia omenie, înțelegere și nelimitată dragoste. Tămâia ce ardea în cadelnița scrisului lor era și a inimii lor. De aceea cresc uriași cu veacurile.

Mai demult cuvântul scris era o bucată de inimă. De aceea era crezut fără rezervă. Se scria rar. Scrise erau numai cele sfinte. Cu vremea, însă, concepția scrisului s'a schimbat. Dintr'un altar ce era, a devenit armă. Arma poate fi folosită diferit. In bine și'n rău. Cuvântul s'a uzat. Nimeni nu mai crede în el. Nimeni nu-l cetește

Nici pe cel cotidian, gazetăresc, nici pe cel de arhivă, documentat. Poposit lângă crucea unei comemorări a scrisului rumânesc curat şi credincios legilor scrisului de totdeauna, sufletul tânăr simte bucurii mari cât primăverile. Ii este dată dovada unei linii de adevăr etern, creştin şi rumânesc, care a trecut pe aci prin ţara decadenţei de astăzi, şi, totodată siguranţa posibilităţii de revenire la adevăr. Oricum. Prin orice jertfe.

Am putea scrie orice comemorând o sută de ani dela naşterea lui Creangă. Dar nu „orice“ interesează sufletul rumânesc în raport cu sufletul slovelor lui Creangă, acum. Tineretul rumânesc pregăteşte cu sângele lui o ţară în care scrisul va trebui să asculte de legile scrisului lui Creangă şi al lui Eminescu: Scrisul-misiune, scrisul-jertfă. Nu are nimeni dreptul să scrie ce nu trebue, ce nu foloseşte neamului său. Atunci, în ţara aceea, mai sigură şi mai apropiată ca lumina soarelui, clocotul verde va clădi panteonul scrisului rumânesc în care vor odihni şi vor porunci duhul şi legile dioscurilor moldoveni. Legile scrisului biblic şi cronicăresc. Creanga a simţit o mare prăpastie între sufletul neamului şi năzuinţele conducătorilor. A dat glas înţelepciunii hâtre a lui Ion Roată.

Fiecare epocă de istorie îţi impune o anumită condiţie pentru a te reda mare vremurilor. Lupta în contra străinilor a fost, precum e şi astăzi condiţia pentru epoca lui Creangă. Au înţeles această poruncă a neamului umilit de omida străină şi au îndeplinit-o luptând, cei mari: Eminescu, Conta, Alecsandri. N'au înţeles-o, cei mici.

De atunci încoace prăpastia s'a adâncit. Unghiul care despărţia drumurile s'a mărit cu anii. Neamul şi-a continuat drumul istoriei. Conducătorii statului au apucat drumul înoirilor nepotrivite, de import, drumul libertăţilor acordate tuturor veneticilor prin slăbiciune politică şi francmasonerie. La 1877 sufletul neamului s'a revoltat, a strigat evidenţa pericolului jidovesc, dar conducătorii n'au înţeles răcnetul lui Conta şi celorlalţi. In poezie această înstrăinare s'a materializat în fenomenul antiorăşenismului şi în psihologia desrădăcinatului şi desţăratului. De atunci în sânul clasei noastre conducătoare se duce o luptă acerbă: între autohtonism şi străini şi înstrăinaţi. Astăzi lupta se dă pe viaţă şi pe moarte. Se va termina cu o biruinţă rumânească. Cu apariţia unei elite conducătoare ascetice şi creatoare de primăveri pentru toate domeniile de viaţă ale neamului. Elită care se va regăsi în scrisul lui Creangă. In poruncile lui de luptă şi în pilda ce ne-a dat-o prin scrisul său.

Că o împlinire a creaţiei literare artistice rumâneşti poate avea numai trei suporturi puternice depe care poate năzui soarele eternităţii: literatura şi sufletul popular, cronicile, şi credinţa noastră creştină şi străbună. Cristalul acestei credinţe stă de temelie aici în „Ţara Şipenitului“.

Pentru critica oficială, străină de durerile rumâneşti, cele spuse de noi nu vor avea rost. Ei, şi totuşi. Străinii cari conduc azi scrisul vor vedea că deşi-l boicotează pe Creangă şi pe Eminescu, scrisul lor creşte noi legi de viaţă în sufletul tineretului. N'am găsit în nici o carte didactică „La arme“ a lui Eminescu. Şi „Doina“ e înlăturată din manuale. Strigătele antisemite ale lui Creangă sunt înlăturate şi ele.

Comemorarea naşterii lui Creangă ne aduce bucuria unei nădejdi: poruncile scrisului crengist şi eminescian nu vor mai putea fi cenzurate din sufletul nostru.

Alţii hibernează, scriu şi capătă simbrie grasă. Noi n'avem nici timp să scriem măcar. De aceea pomenim numai lucrurile şi ne rugăm pentru ele. Reculeşi sub ploaia tuturor loviturilor ce le primim din partea duşmanilor neamului, prin aplicarea vicleană a legii şi prin ură de moarte, nu putem prididi să-l prezentăm pe Creangă în toată lumina apoteozei lui rumâneşti.

Apoteoză pe care noi o vedem. De aceea ne rugăm sub umbra acestui uriaş gorun veşnic în floare şi suntem mândri vă avem trecutul cu noi. Mândri că vom birui. Şi atunci în tăria unui cuib pământean rumânesc vom avea timp să răsfoim toată comoara de spirit a ţăranului dela Humuleşti. Până atunci trăim din această lumină şi ne închinăm ei, fără să-i putem face şi teoria, pe îndelete, cum s'ar cuveni.

Vasile I. Posteucă.

Esențialul*

... Când vei spune cumpliților tăi dușmani: Nu-mi pasă dacă mă veți sdrobi sau nu, nu-mi pasă dacă voi vedea sau nu ziua biruinței, dar sunt sigur că jertfa mea va aduce prăbușirea voastră, și când pornești și te menții în luptă până la capăt cu această hotărîre senină, nu încape nici o îndoială că porți în tine o forță pe care nici o tehnică represivă nu o poate birui.

SPIRITUL DE JERTFĂ ESTE ESENȚIALUL!

Avem cu toții la dispoziție cea mai formidabilă dinamită, cel mai irezistibil instrument de luptă, mai puternic decât tancurile și mitralierele: este propria noastră cenușe! Nici o putere din lume nu va putea evita prăbușirea atunci când se menține pe cenușa unor luptători viteji, căzuți pentru dreptate și Dumnezeu.

Camarazi! Trecutul tuturor luptelor românești și al luptelor studențești ne învață să mânuim această teribilă armă: Propria noastră jertfă!

Coborîți în adâncul vostru sufletesc și întrebați-vă dacă vă mulțumește sau nu o simplă recitare de idealuri menite a fi veșnic înfrânte. Iar dacă veți simți că demnitatea voastră de om și de Român nu mai îngădue rușinea tuturor resemnărilor, atunci împăcați-vă (pe încetul și definitiv, iar nu numai în clipa unui entuziasm trecător) cu gândul că viața voastră personală cade cu totul pe al doilea plan, și treceți dincoace, pe marele drum dureros al jertfei pentru binele altora, pentru binele Neamului, pentru slujirea lui Dumnezeu.

Altfel, dacă veți condiționa lupta de faptul de a nu vă stingheri interesele personale oricât de îndreptățite, atunci toate moțiunile voastre frumoase, toate congresele voastre înfierbântate nu vor aduce nici o biruință, ci vor rămâne în istorie doar pentru a caracteriza lașitatea unei generații nevrednice de înaintașii ei și menite blestemului urmașilor.

I. I. MOȚA

*) I. I. Moța, Cranii de lemn. pg. 212—213.

N. Iorga și Bucovina

In viața noastră publică, N. Iorga reprezintă un om, un nume, o epocă și un curent. Deci n'am nevoie să-l prezint. In inima sa Iorgă a cuprins românismul de pretutindeni într'o vreme când românismul era atât de împrăștiat și inimile atât de înguste. Și în acest românism a cuprins și pe bucovineni, deși erau puțini. Dragostea lui pentru Bucovina este pe cât de veche, pe atât de statornică. Abia copil de 4 ani, N. Iorga, împreună cu maică-sa, a făcut drumul ostenitor la Suceava, ca să îngenuncheze cucernic la sicriul cu moaștele Sf. Ioan cel Nou. Lucrul acesta poate fi o întâmplare ca oricare alta, pentru bucovineni el constitue legământul de dragoste, pe care N. Iorga îl contractează față de Bucovina. Și acestui legământ i-a rămas credincios până în zilele de astăzi.

Influența lui N. Iorga asupra vieții românești din Bucovina a început să se exercite foarte de timpuriu, aproape din același timp, de când ea se manifestă asupra vieții publice din celelalte teritorii românești. El se impune atenției largi a românismului de pretutindeni, mai aleâ din momentul când trece la conducerea revistei „Sămănătorul". In literatură, curentul Sămănătorului înseamnă expresia sufletului românesc și învierea trecutului nostru de slavă și suferințe. In viața publică, curentul Sămănătorului înseamnă înviorarea energiilor românești, credința în valoarea noastră ca popor de cultură și civilizație, dobândirea deplinei încrederi în puterile noastre proprii, revărsarea nădejdilor de mai bine asupra maselor noastre rurale, înfiriparea legăturilor cu celelalte provincii românești, dragostea față de tot ce este românesc mergând până la noastre rurale, înfiripirea legăturilor cu celelalte provincii românismului. In deosebi, decând N. Iorga se pune în fruntea revistei, curentul acesta a fost și îndreptar pentru literatură și școală de românism. Iorga era și purtătorul de steag și îndrumătorul și polemistul curentului.

Acest curent, isvorît din prisosul nostru de energie și de viață,

a răzbit, a încălzit, a luminat în toate colţurile româneşti. A luminat în Ardeal, unde în anul 1902 ia fiinţă la Pesta revista „Luceafărul". A luminat şi la noi în Bucovina, unde în a. 1904 ia fiinţă la Cernăuţi revista „Junimea literară". In primul ei număr din anul II, revista cernăuţeană îşi fixează, prin pana lui Gh. Tofan, unul din conducătorii revistei, linia de conduită în următoarele fraze:

„Noi nu reprenzentăm numai arta, frumosul, menit a înnobila sufletul omenesc şi a ne rădica în sferele luminoase, noi reprezentăm şi ideea naţională. Noi tindem ca fiecare Român să fie conştiut de bunurile ideale ale naţiunii sale, să le stimeze — fără a le dispreţui pe cele străine — căci ca să nu dispărem în valurile popoarelor, ce ne înconjoară, trebue să avem o cultură a noastră proprie, care să fie produsul firesc al nostru, trebue să fim însufleţiţi de o dragoste nemărginită pentru tot ce e al nostru, care dragoste să ne servească drept zid de apărare mulţimii de înfluenţe străine.

Ca direcţie literară credem a fi ţinuţi să o urmăm pe aceea care e unică posibilă după cele schiţate mai sus, pe aceea care corespunde mai mult idealului nostru de înălţare naţională".

Deci dară vedem că în aceste cuvinte se cuprinde în întregime programul Sămănătorului. Indrumările literare ale lui N. Iorga dela Bucureşti au fost urmate la Cernăuţi încă înainte de ce direcţiunea Sămănătorului a luat contact direct cu conducătorii revistei cernăuţene. Dela primul număr chiar, „Junimea literară" urmăreşte de aproape toată activitatea lui N. Iorga, apreciind-o după merit.

Cu atât mai covârşitoare i-a fost influenţa asupra vieţii româneşti din Bucovina din momentul în care N. Iorga a început să ne caute acasă pentru a ne aduce sfatul şi îndrumarea prin graiu viu. Ca niciunul dintre bărbaţii noştri de vază din afara Bucovinei, N. Iorga a căutat să stabilească de timpuriu legături directe cu Bucovina. Călător pasionat prin ţară şi prin ţări, N. Iorga a vizitat de câteva ori colţul nostru de ţară românească. Ne-a vizitat pentru întâia oară în a. 1904, luând parte la serbările dela Putna, unde se comemorau 400 de ani dela moartea voievodului Ştefan cel Mare. Deşi nu-l găsim înscris printre oficialii serbărilor, deşi nu ţine nici un discurs, totuşi el este acela care scrie cu acest prilej acea „Istorie a lui Ştefan cel Mare" pentru poporul românesc, care, distribuită gratuit în mii de exemplare, a ajuns să fie răspândită şi citită până în cele mai depărtate colţuri ale pământului ro-

mânesc. Imi aduc aminte cu ce aviditate o citeam noi elevii liceului din Cernăuţi.

Vizita cea mare în Bucovina şi-a rezervat-o pentru primăvara anului 1905. Serbătorile Paştelor şi le petrece cutreierând Bucovina dela Suceava, Gura Humorului, Câmpulung, la Rădăuţi, Siret, Cernăuţi şi peste Prut până la „Noua Sulița austriacă deocamdată, căci sânt două, două sulițe de stăpânire cu de-a-asila sânt înfipte în sfânta noastră ţernă românească."[1]) Rodul acestei călătorii este cartea sa: **Neamul românesc în Bucovina.** Cartea ne interesează şi interesează până astăzi, deoarece este scrisă de un călător luminat şi înzestrat cu un deosebit spirit de observaţie. Din această carte, N. Iorga ne apare sub două ipostaze: mai întâi ca peregrin cucernic, care a venit să se închine la locurile de slavă şi vrednicie românească.

„Ţie-ţi pasă, spune el, în acest pământ al tuturor neamurilor, în care al lui Israel a căpătat biruinţă deplină, ţie îţi pasă de biserici cu chipul de bour şi frumoase litere bătrâne deasupra uşilor, cu pietre şterse deasupra mormintelor cu cenuşa spulberată, de frânturi de cetate pe culmea frământată de sânge, spre care ni se înalţă recunoştinţa şi ni fumegă tămâia visurilor evlavioase şi sfinte. Fereşte-te de prihană, lasă hanurile, prăvăliile, stradele, grădinele şi furişează-te spre locurile, pe care priveghează crucea ta veche răsăriteană, unde vorbesc în glas de aramă clopotele tale turnate prin vremi ce nu se vor mai întoarce, şi în care în bronz ni s'a turnat şi mărirea, numele cel bun, păstrat până astăzi, datina curată, pe care o uită prea mulţi, în toate."[2])

Pretutindeni, pe aceste pământuri înstrăinate, a răscolit urmele moldoveniei, le-a pus în adevărată lumină, le-a apropiat de sufletul nostru şi ne-a făcut să tresărim, să ne înduioşăm şi să plângem chiar alături de cel ce a plâns cele mai curate lacrimi pe aceste rămăşiţe ale trecutului.

Din această carte, N. Iorga ne apare şi în altă ipostază. El a avut ochi şi pentru prezent şi în această calitate ne apare ca un justiţiar al oamenilor şi stărilor de aici. A venit în Bucovina să vadă românismul, rosturile sale de viaţă şi progresele sale de civilizaţie. A căutat şi a găsit aici pe urmaşii plăieşilor lui Ştefan

---

[1]) N. Iorga: Neamul rom. în Buc. pg. 244—245
[2]) N. Iorga, Neamul rom. în Buc., pg. 21.

cel Mare, pe acei „țărani sdraveni, înceți, arând pentru domnul lor de astăzi, care a înlocuit cu burta, ochelarii și ifosul său pe Domnul cel vechiu de colo, din cetate, pentru care se ara cu sabia și se secera gloria.“[1])

Când scrutează prezentul, N. Iorga vede lucrurile în culori sumbre.

„Cu toată trăinicia rasei sale, cu toată buna lui stare relativă, cu toate arăturile lui de cartofi și de trifoiu și vitele lui de Algau și Svițera, țeranul român din Bucovina mi s'a părut greu rănit în puterea lui de viață. N'am văzut la el vânjoșia încrezătoare, aerul „de nu mă dau pe nimeni“ al Olteanului ori Ardeleanului. De o parte Evreul îl înșală, îl chiamă la vițiu și-l ține în el; de alta, Cârmuirea îl înzestrează cu funcționari străini și evrei, cari nu-l scot din **tio** și **ho,** cari-l privesc ca pe o vită de muncă, ca pe o vacă de muls pentru visterie, ca pe o rămășiță, de oarecare folos totuși, a trecutului de barbarie moldovenească“.[2])

Și totuși aceștia sânt singurii Români pe care-i găsește N. Iorga în Bucovina. Incolo pentru clasa intelectuală — inteligența, cum i se spunea aici — N. Iorga are cuvinte ironice. Din cine constă această „inteligență“?

„Invățătoriul e pentru toți copiii din sat, și pentru al Neamțului, și pentru al Rusului și pentru al Evreului. El e supraveghiat bine și știe aceasta. Umblă și omul după vreun loc mai bun, cu leafă mai mare și ce n'ar face pentru aceasta? Perfect funcționar!

Preotul e dese ori mai bun întru aceea că are legături cu sătenii, cari-l vreau, că știe de nevoile lor și poate-i și ajută. Dar și el cântărește în fiecare zi în ce chip ar putea ajunge într'un sat mai bun. In casa lui abia dacă vezi câteva cărți vechi românești, căzute la el cine știe cum, fără nici o alegere, apoi predici nemțești, rutenești. Nici o revistă culturală...

Și apoi ce vreți? și preotul e un funcționar model. Un titlu, o decorație, o înaintare, acelea nu le poate da bietul neam românesc, în care și acest preot vede niște „proști“.

Cu atât mai mult intelectualul, profesorul, funcționarul. Se fac, adevărat, societăți pentru ajutorarea studenților săraci, se împart, ce e drept, ajutoare, nu se râde de copiii în sumane,

[1]) N. Iorga, Neamul rom. în Bucovina, pg. 31.
[2]) N. Iorga, Neamul rom. în Buc, pg. 118.

cari vin la liceul, în parte românesc, până la un număr de clase, din Suceava; cutare vornic de sat a împlinit până la șese clase de gimnaziu.

E ceva. Dar chiar câte un om ales din toate punctele de vedere îți va spune serios că „Românul e cel mai murdar dintre popoare“ și dela alții vei auzi cam tot de acestea. Creșterea austriacă, din care iese spirit de clasă, fetișism față de Stat, iubirea bunurilor materiale ale vieții, aceasta și-a pus pecetea pe suflet. Increderea î npopor, în Românimea toată, în alt viitor, nu se vede. Și fără aceasta nu se poate face nimic...

Și studenții de astăzi? Ei n'au vorbit încă. Și dela vorba lor atârnă multe“.[1])

Impotriva intelectualilor români din Bucovina, N. Iorga are cuvinte foarte aspre. El îi vede separați în caste sociale.

„Căci aice (în Bucovina), dacă se mai află undeva pe pământ, e lăcașul clasic al castelor. In cafenele și restaurante, în viața socială și politică fiecare strat de oameni se află la o parte: nimeni nu cutează să se înalțe, nimeni nu binevoiește să se coboare“.

Deoparte „stă aristocrația“ cu manierele și fumurile ei, de alta „inteligența“, care se socoate ca a doua castă a țării, castă de preoți și învățători mai ales, la care se adaugă câțiva avocați și funcționari mici, iar jos zace poporul, al cărui bine nu-l vrea nimeni.

Clasa intelectualilor a avut și o altă meteahnă vădește un oarecare aer de superioritate față de Regat. De aici un oarecare dispreț al bucovinenilor față de Românii din Regat. Acesta a fost motivul că multă vreme nu s'au putut înfiripa legături de prietenie între Românii din Bucovina și Regat.

Despre raporturile dintre Bucovineni și Regățeni spune N. Iorga la 1905:

„Creșterea austriacă a furișat în inima tuturor celor de aici (Bucovina) că România e o țară rămasă în urmă, unde n'ai nimic de văzut și nimic de învățat, o țară cu legi și obiceiuri ciudate, cu vieața neorânduită și desfrânată... Aici... și cel mai bun dintre noi, cești de aici, poartă ca o pată originea sa din România.

Dela noi, pe de altă parte, nu vine totdeauna lumea care,

[1]) N. Iorga, Neamul rom. în Buc. pg. 119—121.

venind, ne-ar înfăţişa aşa cum sântem, aşa cum se cade să fim. Se trece din Burdujeni, din Dorohoi, din Folticeni la Suceava pentru a bea bere nemţească, pentru a cumpăra dela evrei meşteri, cari te tratează cu coniac şi-ţi deşeartă punga, fel de fel de mărunţişuri fabricate în Austria, care se strecoară fără vamă; se trece apoi pentru câte un bal evreiesc, la care s'au făcut poftirile cu dibăcie. Cunoştinţa lucrurilor bucovinene lipseşte cu totul... Cei din Bucovina cântăresc fiecare vorbă, fiecare mişcare, bănuitori cum s'au deprins şi siguri că ei au cea mai mare învăţătură şi creşterea cea mai bună.

Şi altceva decât finanţii şi jandarmii din casărmile albe, decât ostaşii Impăratului păzeşte această graniţă: lipsa de conştiinţă a noastră şi dispreţul Românilor bucovineni, care se poate cuceri mai greu decât s'ar cuceri cetatea Sucevei, când în dărâmăturile ei vor sta tunurile chesaro-crăeşti pentru înfruntarea şi ruşinarea noastră..[1])

Impotriva acestei mentalităţi de o parte şi de alta, N. Iorga a luptat o vieaţă întreagă şi putem spune că a înlăturat multe din piedecile ce se puneau de-a-curmerişul înfrăţirii fraţilor.

La apariţia ei, în 1905, cartea aceasta a trezit în Bucovina oarecare discuţie. Aprecierile defavorabile ale lui N. Iorga asupra românismului din Bucovina, aluziunile sale usturătoare la adresa intelectualilor români şi mai ales atacurile îndrăsneţe împotriva politicii ce se făcea în Bucovina au trezit resentimente şi critici. Dar tocmai lucrul acesta ne dovedeşte că N. Iorga a avut curajul şi autoritatea să spună adevărul în toată nuditatea sa, cu tot cortegiul său de neplăceri personale.

De acum încolo N. Iorga era deplin cunoscut şi în Bucovina. Mai intervin şi cunoscutele incidente din Martie 1906 din piaţa Teatrului naţional din Bucureşti, când studenţii, la îndemnul d-luî N. Iorga, voiesc să zădănicească reprezentanţa unei piese franceze pe scena Teatrului naţional. Se produc încăierări sângeroase între studenţi şi poliţie. Din aceste incidente studenţii au ieşit bătuţi, dar cauza limbii române a ieşit triumfătoare. Prin această mişcare, N. Iorga a devenit şi conducătorul spiritual al tineretului universitar de pretutindeni, conducător în înţelesul revoluţionar al cuvântului. „Un moment a stăpânit ca nimeni altul sufletul întregii tinerimi

[1]) N. Iorga, Neamul rom. în Buc. pg. 57—60.

româneşti. Dacă în Martie 1906 ne-ar fi cerut să ne jertfim vieaţă, pentru apărarea limbii româneşti, mulţi dintre noi am fi murit pe baricade ca'n vremurile eroice ale revoluţiilor dela 1789 şi 1848."[1])

Dea ceea nu ne surprinde de loc faptul că în Iunie 1908 N. I. este iarăşi în Bucovina, de astă dată chemat de societatea studenţească „Junimea" din Cernăuţi. „Junimea" îşi serba 30 de ani de existenţă. Pentru a da faptului amploarea necesară, invită la Cernăuţi pe cei mai de seamă scriitori români. Şi au venit reprezentanţi dela toate revistele din Regat. A venit S. Mehedinţi dela „Convorbiri literare", a venit C. Stere dela „Viaţa românească" din Iaşi, au venit D. Anghel, Şt. O. Iosif şi M. Sadoveanu dela „Sămănătorul" şi a venit şi N. Iorga dela „Neamul românesc". Punctul culminant al serbărilor a fost şezătoarea festivă inaugurată cu o conferinţă, ţinută de N. Iorga „cel chemat să ne înveţe şi să ne mustre pentru păcatele noastre" spune un reportaj al vremii. (I. Grămada în Jun. lit. a. V. nr. 7—8, 1909). Seara se prezintă pentru prima oară „Zorile" de Şt. O. Iosif. Astfel N. Iorga a devenit şi idolul tineretului universitar din Cernăuţi, care-i urmărea cu aviditate scrisul în ziare, reviste şi cărţi. Nu era acţiune mai importantă, în care să nu se fi luat, fie indirect, avizul lui N. Iorga. Chiar oamenii noştri politici şi conducătorii veţii noastre publice, deşi în aparenţă îl dispreţuiau, totuşi îi ascultau sfaturile şi, de multe ori, li se conformau. Ascendentul lui N. Iorga asupra vieţii politice din Bucovina era imens. N. Iorga devenise, poate fără să-şi dea şi să ne dăm seama, un fel de conducător spiritual al Bucovinei.

Stăpânirea austriacă a început să fie îngrijorată de acest fenomen. Voind să zăgăzuiască influenţe lui N. Iorga asupra vieţii publice din Bucovina, guvernul austriac îi interzice intrarea în Austria prin următorul faimos decret:

Abschaffungs-Erkenntnis.

Von der k. k. Bezirkshauptmannschaft in Suczeawa wird der rumänische Staatsangehörige Herr Universitäts-Professor Nikolaus Jorga aus Bukarest, welcher österreichisches Staatsgebiet betreten hat, aus Rücksichten der öffentlichen Ordnung auf Grund des § 2. Absatz 5, des Gesetzes vom 17. Juli 1871. R. G. B. No. 88, und unter Hinweis auf die Bestimmungen des § 323 des Strafgesetzes vom 27 Mai 1852,, R. G. B. Nr. 117, aus sämtlichen im Reichsrate vertretenen Königreichen und Ländern für beständig abgeschafft.

[1]) V. Mihăilescu, N Iorga, Amintiri în Ramuri, a. XIV No. 1.

Gegen die vorstehende Erkenntnis ist der binnen 3 Tagen nach der Zustellung hieramts einzubringende Rekurs an den k. k. Landespräsidenten in Czernowitz zulässig.

K. k. Bezirkshauptmannschaft
Suczeawa, am 1 Junie 1909.
Der k. k. Bezirkshauptmann:
K. k. Bezirkshauptmannschaft in Suczawa
(ss) Dr. Tarangul.

An Herrn Nikolaus Jorga
Universitätsprofessor

zur Zeit in Itzkany — Bahnhof.

In urma acestui decret, N. Iorga n'a mai călcat pământul Bucovinei dela a. 1908—1919. Dacă a fost oprit omul să vină la noi, n'au putut fi oprite la graniţa vremelnică, gândurile şi îndrumările lui N. Iorga. Dacă până acum N. Iorga venea din când în când la noi, de acum încolo era mereu prezent în mijlocul nostru. Căci oricât de vigilente erau autorităţile austriace, ele n'au putut născoci încă mijlocul de expulzare a ideii, a gândului sburător fără paşaport peste graniţe. De unde până acum N. Iorga era pentru noi un om, după expulzare a devenit o legendă, un mit. Şi cei ce până acuma îl ironizau sau îl disprețuiau, începeau să se convertească şi să se convingă că N. Iorga este o providenţă a neamului.

N. Iorga nu mai avea voie să calce pământul Bucovinei, ceea ce însă nu-l putea împiedica de a-şi trimite în acest pământ solii ideilor şi gândurilor sale. In anii 1910 şi 1911 a venit în Bucovina marele maestru Petre Liciu, însoţit de cei mai buni artişti ai Teatrului naţional din Bucureşti, pentru a ne aduce vraja cuvântului românesc, rostit de pe scena teatrului. Numai cine a trăit zilele turneului Liciu prin Bucovina, îşi poate da seama de marea importanţă a acestor reprezentaţii pentru cauza românească de aici. Ei bine, nici atunci nu mai era pentru nimeni un secret că P. Liciu era trimisul lui N. Iorga în Bucovina.

Dacă N. Iorga nu mai avea voie să vină la noi, nici un decret de expulzare nu ne oprea pe noi să ne ducem la dânsul. Legăturile directe între noi şi vechiul regat erau reluate după un veac şi ceva de izolare forţată. Expoziţia generală din anul 1906 a atras în România peste 2.000 de ţărani şi intelectuali bucovineni. Aceştia au

fost primiţi acolo nu ca simpli oaspeţi, ci ca adevăraţi fraţi. Fraţii ce se pierduseră din ochi timp de un veac şi ceva s'au regăsit, s'au îmbrăţişat şi şi-au jurat să nu se mai piardă niciodată. Dela această expoziţie vizitele dintr'o parte şi din alta devin din ce în ce mai dese. Persoane izolate, grupuri mai mari de intelectuali şi ţărani dela noi sau din Regat trec graniţa pentru a se cunoaşte. Ori de câte ori bucovinenii trec în Regat sânt întâmpinaţi de N. Iorga, care îi primeşte, îi întovărăşeşte şi-i înconjoară cu toată căldura sa sufletească.

Astfel, când în Octombrie 1906 se desveleşte la Iaşi cu mari solemnităţi statuia lui V. Alecsandri, la serbare este prezent şi un grup de intelectuali bucovineni. Intre oratorii oficiali a fost şi N. Iorga, trimisul special al universităţii din Bucureşti. La aceste serbări a luat parte — lucru interesant — şi un grup de elevi dela liceul din Suceava, evident fără voia direcţiunii. Au plecat acei elevi români din Suceava cari erau adunaţi într'o societate literară clandestină. Dar să lăsăm pe un participant, T. Gârlă, să ne vorbească de această vizită.[1])

„Au fost şi câţiva profesori români dela liceul din Suceava, profesori de aceia cari nu se tem să treacă frontiera în Romînia şi pentru alte lucruri decât pentru vinul din Burdujeni şi pentru halvaua turcească care se capătă tot acolo. Dar profesorii aceia s'au făcut că nu ne văd. Şi cu toate acestea directorul de pe atunci al liceului sucevan ne-a dat de urmă şi a aflat de bine să-i pedepsească pe vre-o câţiva dintre noi pentru îndrăsneala ce au avut-o". Pentru elevii aceştia de liceu toată serbarea din Iaşi s'a redus la discursul lui N. Iorga.

„In ziua aceea, continuă participantul nostru, am fost robiţi de puterea oratorică a lui Iorga, în ziua aceea ne-a pătruns vocea lui caldă şi vibrătoare până în adâncul inimilor noastre, în ziua aceea am auzit glasul unui apostol, chemând toţi Românii din suflet sincer şi idealist în jurul unui nou steag, în ziua aceea am înţeles deabinelea în „înstrăinatul Iaşi", cum a zis Iorga în cuvântarea sa, primejdia ce ne ameninţă din partea străinilor. Aceasta a fost desvelirea statuei lui Alecsandri pentru noi, căci cuvântările celorlalţi oratori mai mult sau mai puţin oficiali, mai bune sau mai slabe s'au pierdut în umbra aceleia a lui Iorga".

---

[1]) In Junimea lit. a. VIII Nr. 7—9 (1911): Amintirile şi impresiile unui bucovinean despre N. Iorga de T. Gârlă.

Seara a vorbit N. Iorga în sala Pastia despre Alecsandri.

„Entuziasmul, continuă același participant, a fost fără margini și fiecare cuvânt ce ieșea din gura lui Iorga îmi pătrundea în suflet, mi-l schimba și mă ducea într'o lume nouă, lumea românească liberă, harnică și cinstită, cum o înțeleagă el și cum ne-o spunea și nouă. Când a sfârșit Iorga de vorbit, s'au repezit tinerii și bătrânii să-l ieie în brațe. Și un bătrân profesor pensionar din Suceava a fost cel dintâiu care a ajuns pe scenă și l-a ridicat pe Iorga pe umeri. Din toate părțile se întindeau mâni ca să-l ridice în sus, sala întreagă clocotea de strigătele unei mulțimi robite de un ideal mare. Până la gară l-au dus pe umeri tot într'un: trăiască. Și în trenul în care a plecat Iorga dela Iași la București pleca și ministrul prezident Gr. Cantacuzino și alți doi sau 3 miniștri, dar pare că nici nu s'a știut că pleacă: pleca numai Iorga, desrobitorul unui neam înstrăinat".

Totașa când în Aprilie 1908 un grup de bucovineni pornește să participe la expoziția de antichități dela Iași, N. Iorga îi întâmpină la Burdujeni, îi întovărășește la Iași și-i conduce să viziteze toate bisericele și monumentele din Iași.

Dar opera cea mare de cunoaștere și înfrățire între bucovineni și ceilalți Români N. Iorga o face **prin cursurile de vară dela Vălenii de Munte.** Ideea acestor cursuri a pornit dela G. Tofan încă din vara anului 1906[1]). G. Tofan luase parte la expoziția generală din 1906 din România. Se încântase de frumusețile țării, se bucurase de progresele făcute de vechiul Regat în toate domeniile, dar constatase un lucru dureros: Românii din diferitele provincii se cunoșteau prea puțin unii pe alții, legăturile între ei erau prea slabe. Crezuse odată că aceste legături se pot restabili prin creearea unui cămin universitar la București — ideea a fost a lui N. Iorga — în care să fie primiți Români de pretutindeni. Dar ideea nu s'a realizat. Credea că aceste legături se pot restabili numai prin cursuri universitare de vacanță în felul așanumitelor Ferialhochschulkursen din Austria. Cursurile acestea, mai ales din limba și istoria Românilor, să se țină undeva într'o localitate din Regat și să fie menite Românilor de pretutindeni. Ideea, lansată de G. Tofan, a fost înfăptuită de N. Iorga abia după 2 ani. Cursurile de vară dela Vălenii de Munte se deschid în anul 1908 și continuă regulat până la războiu

[1]) Vezi: Junimea lit. a. III No 8 și 9 (1906); Cursuri universitare festiviale de G. Tofan.

și dela războiu încoace. La aceste cursuri au participat, pe lângă Români din toate provinciile, și Români din Bucovina. Puțini au fost, dar au fost totdeauna. Ce-au însemnat aceste cursuri pentru cei ce au participat și pentru cei ce au auzit numai de ele, ne putem da seama din ecoul ce l-au trezit în inimile participanților. Iată ce scrie un bucovinean, G. Rotică, care a participat la aceste cursuri în vara anului 1908:[1])

„Nouă lumini se pogoară peste mintea noastră; nouă sentimente ne încălzesc inimile înghețate de o cultură rece, rece fiindcă a fost străină; o frământare dumnezeească simțim în noi: e sufletul românesc ce s'a format în noi din lumina și căldura cuvântului".

Iată ce ne spune un alt participant, T. Gârlă, care a participat în vara anului următor la ceste cursuri:[2])

„Abia în Vălenii mi-am putut da seama pe deplin că trebue să avem și noi o știință a noastră, prin mijlocirea căreia vom trebui să primim binefăcătoarele influențe din alte literaturi europene. Azi înțeleg mărețul gând al d-lui Iorga, când a înființat, jertfind scumpul său timp, aceste cursuri de vară. Veacurile viitoare vor înțelege și mai deplin... Am învățat mult, foarte mult noi cari știm istoria tuturor popoarelor de pe lume, numai pe cea a neamului nostru nu".

Iată dară cari erau rezultatele participării bucovinenilor la cursurile de vară din Vălenii de Munte, la acest Weimar românesc, cum îl numește același autor. Numai cine a participat la aceste cursuri sau cine înțelege să pătrundă ceva mai adânc în stările de lucruri, își poate da seama de imensa importanță ce o prezintă aceste cursuri pentru cimentarea legăturilor dintre Românii din toate provinciile, pentru făurirea sufletului unitar românesc, care a irupt atât de spontan și generos cu prilejul Unirilor din a. 1918.

Incă înainte de a descăleca N. Iorga în Bucovina atunci când avea voie să descalece, încă înainte de bucovinenii ce au poposit în Regat atunci când voiau să poposească, încă înainte și după aceasta N. Iorga și-a făcut drum la noi prin numeroasele sale scrieri, prin cărțile și publicațiile sale, pe cari nu uita să ni le trimită chiar clandestin. Ziarele și revistele pe cari le-a condus N. Iorga au avut tot-

[1]) In Junimea lit. a. V. Nr. 9—10 (1908): Cursuri pentru sufletul românesc (impresii) de G. Rotică

[2]) In Junimea lit. a. VII. Nr, 7—8 (1910): Cursurile din Vălenii în 1909 (Amintiri, impresii și reflexiuni) de T. Gârlă

deauna şi articole informative sau şi îndrumătoare despre şi pentru Bucovina. Calendarele „Ligii culturale", pe cari le-a redactat, cuprindeau totdeauna şi informaţiuni despre vieaţa românească din Bucovina. Nu apărea carte a sa sau în vre-o editură condusă de d-sa care să nu fi fost trimisă şi în Bucovina. Urmărea de aproape toate manifestările româneşti din Bucovina, toate mişcările culturale şi politice şi intervenea mereu cu sfatul, cu îndemnul, cu propunerea, cu mustrarea. Era pentru bucovineni ca un frate mai mare pentru fraţii săi. Se amestecă mereu şi direct în vieaţa noastră, îndeamnă, iniţiază, laudă, mustră. Cuvintele lui sânt când blânde, când dojenitoare, după împrejurări. Combătea mai ales neunirea dintre fraţi, neunire care ducea la slăbirea elementului românesc din Bucovina, iată de pildă ce frumos îşi termină un articol:[1])

„Propovăduitori de bunătate să fiţi, fraţilor, şi cei bătrâni şi mai ales cei tineri, cari să ştiţi că numai prin muncă şi nu prin slujirea întrigelor vi se poate întemeia un viitor. Şi dacă veţi fi aşa, nu vă veţi mai certa. La crâşmă se sparg capetele între prieteni, la aratul ogorului duşmanii trag brazda alături".

Nu există eveniment mai însemnat în vieaţa noastră publică, care să nu fi aflat răsunet şi în sufletul lui N. Iorga. A scris articole despre bărbaţii mai însemnaţi ai noştri, a apreciat după cum merită personalitatea şi activitatea lui S. Fl. Marian, caută să scoată din necunoscut pe scriitorul nostru M. Teliman, aşezându-l în locul ce i se cuvine, scrie articole de entuziasm şi înţelegere pentru T. cav. de Flondor, şi varsă acea lacrimă sinceră, cea mai sinceră ce s'a vărsat cândva, pe mormântul celui sfârşit atât de năprasnic, care a fost G. Popovici, în poezie T. Robeanu.

In cărţile ce le scrie nu ne uită niciodată. Când scrie istoria bisericii româneşti şi a vieţii religioase a Românilor, nu uită să vorbească pe larg şi despre frământările naţionale din biserica Bucovinei. Când scrie „Istoria literaturii româneşti în veacul al XIX" dela 1821, are capitole întregi şi despre literatura românească din Bucovina, de altfel singurul istoric literar care nu ne uită pe noi şi ne dă locul cuvenit în istoria literaturii româneşti generale.

Iar în cursul războiului mondial, când soarta Bucovinei era pusă în discuţie, când străduinţele Românilor de bine trebuiau să se îndrepte în spre eliberarea acestui colţ de ţară moldovenească, N. Iorga este acela care a scris, evident mai mult pentru străinătate

[1]) Neamul românesc, Nr. 73 (1907): Păcate bucovinene de N. Iorga.

şi de aceea în limba franceză- o broşură importantă cu titlul: **Histoire de Roumains de Bucovine a partir de l'anexion autrichienne** (1775—1914). Cartea cuprinde, în 125 de pagini, toată istoria Românilor Bucovineni dela anexare până în anul 1916, până la intrarea României în acţiune.

In capitolul I autorul insistă pe larg asupra răpirii Bucovinei, producând documente şi acte pentru a evidenţia mai bine mişelia Austriei, comisă faţă de Bucovina, şi pentru a dovedi justeţa tezei româneşti asupra Bucovinei. In alt capitol desvoltă pe larg istoria bisericească a Românilor bucovineni, căci biserica a fost instituţia, în jurul căreia s'au grupat totdeauna Românii din provinciile subjugate. In acest capitol arată rosturile naţionale ale acestei biserici. In capitolul următor se ocupă de luptele politice dintre guvernul austriac şi elementul românesc din Bucovina pentru a încheia cu un capitol în care se desfăşoară mişcările cu caracter cultural şi literar. Deşi alcătuită în cursul războiylui cu endinţă de propagandă, cartea aceasta este scrisă cu competinţă şi pricepere aşa că este o carte de mare valoare ştiinţifică şi merită să fie răspândită până astăzi. In lipsa altei lucrări, cartea aceasta este menită s'o înlocuiască, cel puţin până când se va găsi omul care să scrie istoria politică a acestui colţ de ţară.

Pe lângă luptătorii cu arma, pe lângă cei ce au sângerat pentru desrobirea Bucovinei, N. Iorga a fost luptătorul cu condeiul şi are incontestabile merite în pregătirea spiritelor pentru Unirea Bucovinei cu România. In capul celor ce se afişează cu înfăptuirea Unirii Bucovinei trebuie pus N. Iorga. De aceea nu este numai o simplă întâmplare că însuşi actul Unirii Bucovinei cu România, în forma în care a rămas, este redactat definitiv de N. Iorga.[1]) Redactând acest act istoric, N. Iorga n'a făcut decât să pună punctul final la imensa operă, la a cărei desăvârşire are o mare parte de merit.

C. Loghin

[1]) Vezi: N. Iorga: Aportul Bucovinei în cultura românească, conferinţă Cernăuţi, 1925, ed. libr. La Marca Ţării, pg. 16.